

Koordinacja: Partnerzy: Wsparcie:

THE NETWORK OF DEMOCRATIC CITIZENSHIP SCHOOLS
NR 01 | 2017

SZKOŁY I DEMOKRACJA

CO, DLACZEGO I JAK – PARTYCYPCACJA UCZNIÓW

Derry Hannam dzieli się inspirującymi przykładami partycypacji uczniów w demokratycznym procesie podejmowania decyzji w szkołach

KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWA PT. "SZKOŁY PARTYCYPACYJNE DLA LEPSZEJ DEMOKRACJI"

Dowiedź się, co się wydarzyło podczas konferencji zorganizowanej przez sieć The Network of Democratic Citizenship Schools w kwietniu 2017 roku w Faro w Portugalii.

NARZĘDZIA I POMYSŁY

Discover and get inspired by our selection of tools and ideas for school participation such as the Scale of Reference for Participatory Citizenship Schools

Picture: Sofia Martins

SPIS TREŚCI

OD REDAKCJI str. 3

OPINIE str. 4

Co, dlaczego i jak - Partycypacja uczniów w demokratycznym podejmowaniu decyzji w szkołach. Czy to działa?
Derry Hannam

Szkoła, Demokracja i Społeczności Uczące się
José Pacheco

REFLEKSJA str. 11

Czy Aktywność Obywatelska jest formą gry pod nazwą: Zmiana dla Rozwoju?
Isabel Duarte

NARZĘDZIA I POMYSŁY str. 12

Skala określająca poziom partycypacji w szkole
Lea Skerlic

Test na poziom partycypacji w szkole –proponowana metodologia
Joana Franco

Jak przygotować Strategiczny Plan dla Twojej Szkoły w celu wzmocnienia w niej mechanizmów partycypacyjnych
Anna Pomykoł

Nadziędziownik Hannam'a
Derry Hannam

INICJATYWY I NAJLEPSZE PRAKTYKI str. 20

Konferencja Międzynarodowa "Szkoły partycypacyjne dla lepszej demokracji"

Szkoły Demokratyczne: Najlepsze Praktyki

A Journey of Learning with Existing Educational Practices

REDAKCJA

Tytuł oryginału:
Schools and Democracy

Tłumaczenie na język polski:
Anna Pomykoł
Hanna Pasterny

Koordinacja:
Joana Franco | Ecos -Cooperativa de Educação, Cooperação e Desenvolvimento, CRL.

Wkład merytoryczny:
Anna Pomykoł | Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych - CRIS
André Lara Ramos | Agrupamento de Escolas de Pinheiro e Rosa
Lea Skerlic | Gimnazija GianRinaldo Carli Koper - Ginnasio GianRinaldo Carli Capodistria
Peter Kastelic | Kulturnoizobrazevalnodrustvo - PiNA

Wsparcie:
Dora Cristina
Jesica Dias
João Mesquita
Nuno da Silva

Edycja i Layout:
Joana Franco | Ecos – Cooperativa de Educação, Cooperação e Desenvolvimento, CRL.
Przy użyciu:

White and Dark Blue Montains Travel Magazine by Reychele AnneMendonza from Marketplace Designers,
dostępnego na stronie internetowej www.canva.com

Ikony: Freepik pobrane ze strony internetowej www.flaticon.com

Data:

Sierpień 2017

Wersja elektroniczna może być pobrana na stronie internetowej: <http://democraticschools.ecos.pt/>

Publikacja powstała w ramach projektu: Network of Democratic Citizenship Schools 2015-1-PT01_KA201-013089, współfinansowanego ze środków programu Unii Europejskiej ERASMUS +

Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus +
PUBLIKACJA BEZPŁATNA

Publikacja powstała na licencji The Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Warunki licencji dostępne pod adresem <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.rks

OD REDAKCJI

W okresie szybkich i powszechnych zmian społecznych, kryzysu demokracji bezpośredniej (uznawanej za stabilną i trwałą) oraz rosnącego rozczarowania obywateli udziałem w życiu politycznym, grupa nauczycieli i praktyków z organizacji pozarządowych postanowiła stworzyć projekt, który dał możliwość wzmocnienia roli Szkoły jako inicjatora i promotora praktyk demokratycznych, zarówno na poziomie społeczności szkolnej jak i globalnie rozumianego społeczeństwach.

Projekt *The Network of Democratic Citizenship Schools*, współfinansowane w ramach Programu ERASMUS +, był realizowany w partnerstwie 3 szkół i 3 organizacji pozarządowych z Polski, Portugalii oraz Słowenii. Jego głównym celem była promocja aktywnego obywatelstwa poprzez stworzenie narzędzia pomagające zmierzyć "jakość" partycypacji (Skala For Participatory Citizenship Schools) oraz zainicjowanie powstanie Europejskiej Sieci *The European Network of Democratic Citizenship Schools*. Projekt składał się z różnorodnych działań - przygotowania analiz, wymiany dobrych praktyk, poszukiwania ciekawych przykładów partycypacji w szkołach, lokalnych seminariów, międzynarodowego szkolenia oraz międzynarodowej konferencji pt. Participatory Schools 4 Better Democracy, która odbyła się w kwietniu 2017 roku w Faro, w Portugalii. Niniejszy magazyn zawiera podsumowanie ostatniego wydarzenia, w tym skróty najciekawszych wystąpień, relacje uczestników, a także prezentuje najistotniejsze rezultaty całego przedsięwzięcia.

Wraz z zakończeniem projektu (a także finansowania), osoby, szkoły oraz organizacje pozarządowe, które zainicjowały powstanie Sieci umocniły swoje przekonanie o znaczeniu kontynuowania, pielęgnowania powstałych relacji i otwartości na wszystkich, którzy wierzą w znaczącą rolę szkoły jako promotora aktywnego uczestnictwa. Miejsca gdzie w bezpiecznym i życzliwym środowisku młodzieży może doświadczać uczestnictwa w procesach decyzyjnych, a tym samym nabywać kompetencji niezbędnych do tworzenia społeczeństwa obywatelskiego.

W czasach kryzysu należy zwrócić uwagę na sposób myślenia o edukacji i otworzyć się na nowe możliwości kształtowania społeczności uczących się, które odgrywają rolę w rozwoju naszych dzieci. Warto wyjść poza standardowy sposób postrzegania procesu edukacji, tego odbywającego się w gmachach szkół, ze sztywno określonymi regułami, a postrzegać go jako proces odbywający się każdego dnia, bazujący na doświadczaniu świata, który stale się zmienia, cały czas podlega zmianom.

Derry Hannam, główny mówca na naszej konferencji, powiedział nam, że kiedy odwiedza Szkoły Demokratyczne, zwykle wychodzi z jeszcze większą listą pytań niż odpowiedzi. Po dwóch latach realizacji projektu, mamy to samo

odczucie! Dla nas zakończenie projektu to dopiero początek i mamy więcej pytań niż w momencie przystępowania do działania. Jak możemy przekształcić hierarchiczną strukturę szkoły w bardziej demokratyczną? Jak możemy sobie radzić ze sztywnymi regułami prawnymi? W jaki sposób można zrównoważyć krajowe programy nauczania i systemy oceniania z prawem każdego dziecka do nauki zgodnie z własnymi zainteresowaniami i predyspozycjami? Jak możemy wspierać nauczycieli w zastosowaniu takich podejść do pracy z uczniem? Jak można uczyć członków środowiska szkolnego wzajemnego zaufania i wspólnego wypracowywania pomysłów na rozwój szkoły?

Jak przekonać ludzi, którzy wyrosli w wertykalnych, indywidualistycznych, konkurencyjnych i statycznych systemach, że demokracja w szkole będzie promować innowacje, autonomię, kreatywność, skuteczność, współpracę, dążenie do osiągania ambitnych rezultatów i przede wszystkim pozwoli nabyć uczniom kompetencje niezbędne do stawiania czoła wyzwaniom dzisiejszego świata?

Jak zaangażować w procesy "demokratyzujące" szkołę uczniów, rodziców, nauczycieli i inny personel szkolny, kiedy są oni przytłoczeni celami, wynikami, harmonogramami ...? I tak dalej...

Wierzmy, że zainicjowanie Sieci jest kluczowym krokiem dla tych wszystkich, którzy chcą szukać odpowiedzi na te pytania. Anna Sliwka, w swoim artykule "Sieciowanie na rzecz innowacji edukacyjnych: Analiza Porównawcza" (*Networking for Educational Innovation: A Comparative Analysis*), twierdzi, że: Sieci mogą stanowić zatem napęd zmian w edukacji. (...) W porównaniu z tradycyjnymi metodami zarządzania edukacją sieci mogą oferować wiele korzyści strukturalnych, takich jak zwiększone możliwości wzajemnej wymiany doświadczeń, rozwój zawodowy nauczycieli oraz stanowią większą siłę polityczną dzięki współpracy. (...) Sieciowanie instytucji i osób działających w zakresie edukacji jest coraz częściej postrzegane jako potężny bodziec do organizacyjnego uczenia się i rozwoju. Wdrażający innowacje w edukacji łączą się w sieć, aby dzielić się podejściami do nauczania, kultury i etosu szkolnego, jak również zarządzania szkołami i przywództwa. Niektóre sieci edukacyjne koncentrują się na ułatwianiu wzajemnej wymiany wiedzy i doświadczenia oraz rozwoju zawodowym, inne natomiast dążą do stymulowania kompleksowej zmiany w szkole." (*Sliwka Anne (2003) Networking for Educational Innovation: A Comparative Analysis, Published in Networks of innovation: towards new models for managing schools and systems. OECD/CERI, Paris*).

Powoływane do życia Sieci Szkół Demokratycznych, takie jak Europejska Demokratyczna Wspólnota Edukacji (EUDEC), zraszają pionierów w tworzeniu innowacyjnych i wielowymiarowych rozwiązań, które mogą zainspirować ogólną zmianę. Jednak te inicjatywy pojawiają się głównie w szkołach prywatnych lub wdrażających niestandardowy system nauczania i trudno je wdrożyć w tradycyjnych szkołach publicznych. Faktem jest, że większość szkół w Europie jest publiczna i funkcjonuje według podobnych zasad opartych na systemie hierarchicznym, odgórnie określanych przepisach, programach nauczania i wszechobecnych systemach oceny (zarówno uczniów jak i nauczycieli).

Z jednej strony „już od lat 80-tych XX wieku większość społeczeństw przemysłowych przyznała większą autonomię poszczególnym szkołom w szerokim zakresie norm i wytycznych” (Sliwa: 2003), z drugiej strony autonomia szkół nie jest jeszcze zjawiskiem powszechnym w Unii Europejskiej. Zauważalnym jest, że funkcjonowanie systemów edukacji jest uzależnione od zmian politycznych dlatego też przeprowadzenie kompleksowej, długotrwałej zmiany w tych systemach jest bardzo trudno. Póki co obowiązujące w wielu krajach struktury szkolnictwa, systemy kształcenia nauczycieli, nie korelują z potrzebą „udemokratyzowania” środowiska szkolnego.

Zdecydowana większość systemów edukacji jest stworzona na bazie XIX wiecznych tradycji, więc oczywistym jest że ich zmiana będzie wymagała czasu, wytrwałości i kreatywności.

Sieć *The Network of Democratic Citizenship Schools (NDCS)* chce być platformą współpracy dla tradycyjnych szkół publicznych, które zamierzają rozpocząć swoją drogę do stania się Demokratycznymi Szkołami Obywatelskimi, poprzez zwiększenie poziomu partycypacji uczniów, rodziców, nauczycieli i innych pracowników szkoły w procesie podejmowania decyzji we wszystkich wymiarach (uczenia się, zarządzania szkołą i relacji ze środowiskiem lokalnym) przy jednoczesnym zapewnieniu pełnego włączenia wszystkich.

Głównymi celami Sieci są: podnoszenie świadomości środowisk szkolnych na temat znaczenia partycypacji, promowanie i rozpowszechnianie dobrych praktyk w tym zakresie, zapewnienie możliwości rozwoju zawodowego nauczycieli, promowanie przekonania, że opinia wszystkich grup środowiska szkolnego jest istotna, wspieranie budowania potencjału w szkołach oraz promowanie przekształceń oraz zmian kultury pracy dotyczących „udemokratyzowania” na poziomie szkół ale i całych systemów edukacji.

Należy jednak podkreślić, że nie tylko szkoły są częścią Sieci. Organizacje pozarządowe (organizacje obywatelskie – CSO) pracujące z młodzieżą, działające na rzecz partycypacji społecznej, używające nieformalnych form edukacji czy innych niekonwencjonalnych, eksperymentalnych sposobów nauczania także są pełnoprawnymi członkami Sieci oferując przede wszystkim wsparcie techniczne, merytoryczne, myślenie poza schematami, inspiracje, elastyczność oraz wnosząc niewyczerpane pokłady energii! Bazując na własnym doświadczeniu, zalecamy utworzenie na poziomie lokalnym partnerstwa między szkołą i organizacją pozarządową w celu promowania demokracji szkolnej. Dodatkowo zamierzamy stworzyć grupę opiekunów złożoną z ekspertów, praktyków, trenerów i naukowców, którzy będą wspierać szkoły i organizacje w procesie przemian „demokratyzujących” ich środowisko oraz wspierać Sieć w działaniach promocyjnych i podnoszących wiedzę o znaczeniu partycypacji dla rozwoju społeczeństwa.

Niniejszy Magazyn „Szkoła i Demokracja” jest jednym z narzędzi podnoszenia świadomości w zakresie Magazyn oferuje porady i sugestie dla szkół, które chcą rozpocząć swoją ścieżkę wzmacniania partycypacji, w tym opinie ekspertów ds. demokracji w szkole, Derry'ego Hannam'a i José Pacheco oraz artykuł na temat Skali określającej poziom partycypacji w szkołach czyli bezpłatnego narzędzie samooceny, które może być punktem wyjścia lub katalizatorem do przeprowadzenia zmian w społecznościach szkolnych.

Zainspiruj się, wykorzystaj zaprezentowane narzędzia, skontaktuj się z nami lub dołącz do nas na www.democraticschool.ecos.pt ★

OPINIE

Derry Hannam

Freelancer, pisarz, konsultant i prelegent w zakresie Edukacji na rzecz demokracji obywatelskiej.

CO, DLACZEGO I JAK – PARTYCYPACJI UCZNIÓW W DEMOKRATYCZNYM PODEJMOWANIU DECYZJI W SZKOŁACH. CZY TO DZIAŁA?

Były dyrektor szkoły i kurator oświaty (w brytyjskim systemie edukacji nazywany School Inspektor), obecnie konsultant w dziedzinie edukacji na rzecz demokracji obywatelskiej, Derry Hannam wziął udział w Międzynarodowej Konferencji "Szkoły partycypacyjne dla lepszej demokracji", która odbywała się w Faro i podzielił się z nami inspirującymi przykładami partycypacji uczniów w demokratycznym podejmowaniu decyzji w szkole. Zapoznaj się z fragmentem jego wypowiedzi lub obejrzyj jego wystąpienia na www.democracticschools.ecos.pt.

Zdefiniujmy Demokrację w uproszczony sposób jako dzielenie się władzą w państwie, wspólnocie lub szkole z wykorzystaniem metody głosowanie na różnego rodzaju spotkaniach, forach lub w parlamencie.

Moim zdaniem szkoły powinny stwarzać możliwie jak najwięcej okazji, by włączać wszystkich uczniów do podejmowania decyzji dotyczących zarówno ich procesu uczenia się, jak i codziennego funkcjonowania klasy, szkoły i szerszej społeczności. Postrzegam to jako partycypację dwustopniową: uczestnictwo ucznia w podejmowaniu decyzji indywidualnych – samodzielne decydowanie o swoim procesie uczenia się (np. SPDM)

oraz uczestnictwo ucznia demokratycznym procesie podejmowania decyzji opartym na współpracy i negocjacji (SPDDM). Idealnie ta partycypacja powinna się odbywać w sytuacji demokracji bezpośredniej, włączającej wszystkich uczniów. W przypadku dużych szkół konieczna będzie demokracja przedstawicielska.

W ostatnich latach termin „głos ucznia” był powszechnie stosowany w krajach anglojęzycznych, ale nie jestem z tego zbyt zadowolony. Chciałbym wiedzieć konkretnie, czyj to głos, kto go słyszy i jakie, o ile w ogóle, działania z tego wynikają. W zbyt wielu szkołach za dużo tokenizmu, nic nie wnoszących dyskusji o „głosie ucznia”, więc ja wolę skoncentrować się na „partycypacji w podejmowaniu decyzji”.

Większość z nas tu obecnych jest z tradycyjnych szkół publicznych, które staramy się uczynić dla naszych uczniów miejscami bardziej demokratycznymi, zaangażowanymi i kreatywnymi. Właśnie to robiłem w mojej pracy nauczyciela, i jak się pewnie domyślacie nie było to łatwe. Przeciwdziałanie temu co Pasi Sahlber z Finlandii nazywa GERM - Globalnym Ruchem Reformy Edukacji (Global Education Reform Movement) z jego szkodliwymi założeniami wystandaryzowanych testów, tabel, międzynarodowym programem oceny uczniów (PISA) itd., które niszczą kreatywność, wyobraźnię, poczucie ucznia, że ma kontrolę nad własnym procesem uczenia się. U młodych ludzi wywołuje to strach przed porażką, a z czasem nierzadko problemy ze zdrowiem psychicznym. Widzę w tym duży biznes edukacyjny i „testokrację” wspierane przez przyjaciół polityków.

Jednak nie chcę tracić moich kilku minut na „testokrację”. Chcę dodać nam otuchy przez opowiadanie pokrótce o szybko rozrastającym się światowym ruchu Szkół Demokratycznych.

Zaczął się od kilku pionierskich szkół, takich jak Summerhill w Anglii, Sudbury Valley School w Stanach Zjednoczonych, Forsoksgym w Norwegii, Hadera w Izraelu i może powinienem wymienić jeszcze prezentującą się tu portugalskie przykłady czyli Escola da Ponte i Bridge, wraz z jej odpowiednikami z Brazylii.

Na całym świecie jest co najmniej 500 Szkół Demokratycznych zebranych w IDEC (Międzynarodowa Demokratyczna Konferencja Edukacyjna – International Democratic Education Conference) lub EUDEC (Europejska Demokratyczna Rada Edukacji – European Democratic Education Council). W Izraelu zostały one włączone do głównego nurtu systemu szkolnictwa publicznego. **Chociaż te szkoły są bardzo różnorodne, prawdopodobnie nie ma dwóch identycznie działających placówek, można pewne cechy wspólne.** Zarządzanie szkołą odbywa się na spotkaniu lub spoczywa na parlamencie, w którym każdy członek, niezależnie od wieku, ma jeden głos. Na spotkaniu ustanawia się szkolne prawa, które zostają później egzekwowane przez sędziowski komitet lub sąd składający się z uczniów i personelu. Uczniowie mogą stworzyć swój własny program uczenia się. Nie ma przymusu ani strachu przed przełożonym. Testy i egzaminy odbywają się wówczas, gdy uczniowie zdecydują, by do nich przystąpić. Współpraca jest bardziej normalna niż współzawodnictwo. Rzadko występuje znęcanie się i szybko można z nim sobie poradzić poprzez sądowe lub pojednawcze procesy.

Uwielbiam odwiedzać te szkoły, mimo że przyjeżdżam z wieloma pytaniami, a odjeżdżając, zwykle mam ich jeszcze więcej! Nie odmówię sobie również przyjemności podzielenia się z Państwem kilkoma anegdotami z mojego życia zawodowego. Moją najlepszą pracą na stanowisku szkolnego inspektora było uczestniczenie w procesie sądowym, który zgodnie z przekonaniem wielu innych brytyjskich inspektorów miał doprowadzić do zamknięcia szkoły Summerhill. Ja byłem inspektorem, który przemawiał na jej rzecz. Wygraliśmy i Summerhill staje się coraz mocniejsza. Opowiem wam krótko o obronie „pokoju lego” przez najmłodsze dzieci ze szkoły Hadera w Izraelu.

Chciałbym też wspomnieć o norweskiej szkole średniej Forsoksgym w Oslo, która właściwie powstała z inicjatywy uczniów. Potem chciałbym szczegółowo opisać uniknięcie sankcji i otrzymanie certyfikatu od dziesięcioletka ze szkoły Sudbury Valley koło Bostonu, Mass, by grać na instrumentach muzycznych.

Jednak teraz muszę wrócić do rzeczywistości naszych szkół publicznych i zapytać, dlaczego powinniśmy dążyć do tego, by próbować uczynić je bardziej demokratycznymi społecznościami uczącymi się. Czy w krajach z systemem PISA i bez tego nie jesteśmy "zawaleni robotą" i obciążeni biurokracją?

MYŚLĘ, ŻE PORAZKĄ OBECNYCH SYSTEMÓW SZKOLNYCH JEST TO, ŻE NIE PRZYGOTOWUJĄ ONE WIELU MŁODYCH LUDZI NA NIEPEWNA I NIEBEZPIECZNĄ PRZYSZŁOŚĆ(...) POTRZEBUJEMY CZŁONKÓW SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO PRZYGOTOWANYCH DO ZADAWANIA PYTAŃ RZĄDZĄCYM, NIE WYWODZĄCYCH SIĘ ZE SZKÓŁ AUTORYZOWANYCH, KTÓRE ZBYT CZĘSTO UCZĄ BEZWARUNKOWEGO POSZŁUSZEŃSTWA, HIERARCHICZNEGO MODELU WŁADZY I JEJ NADUŻYWANIA.

DERRY HANNAM

Derry Hannam był kluczowym prelegentem podczas konferencji "Szkoły Partycypacyjne na rzecz Lepszej Demokracji" zorganizowanej przez Sieć The Network of Democratic Citizenship Schools w Faro, w dniach 19-21 kwietnia 2017 r. Artykuł ten jest zapisem jego inspirującego przemówienia.

Myślę, że porażką obecnych systemów szkolnych jest to, że nie przygotowują wielu młodych ludzi na niepewną i niebezpieczną przyszłość. Te niebezpieczeństwa są wielorakie: zmiany klimatyczne, fundamentalistyczna ksenofobia, narastająca nierówność, gloryfikowanie chęci zysku, żądzy władzy, narastające lekceważenie demokracji i promujących ją nielicznych polityków. **Potrzebujemy członków społeczeństwa obywatelskiego przygotowanych do zadawania pytań władzy, nie wywodzących się ze szkół autorytarnych, które zbyt często uczą bezwarunkowego posłuszeństwa, hierarchicznego modelu władzy i jej nadużywania.**

Potrzebujemy nowego podejścia, co mocno podkreśla Rada Europy w swojej Karcie Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka, którą podpisały wszystkie państwa członkowskie. Karta akcentuje **potrzebę partycypacji ucznia w szkołach i podkreśla konieczność wdrożenia prawa do pełnego uczestnictwa w codziennym życiu szkoły zawartych w Konwencji ONZ o prawach dziecka.** Nie muszę Wam szczegółowo przypominać znaczenia artykułu 12, jeśli szkoły traktują go poważnie powinien być on wszystkim dobrze znany. Ale pokrótce, mówi on o prawach dziecka do wyrażenia opinii na temat wszystkiego co go dotyczy.

Miałem okazję uczestniczyć w Światowym Forum Rady Europy o Edukacji Obywatelskiej, które odbyło się w listopadzie 2014 roku w Strasburgu. Widać było duże zainteresowanie demokracją w szkołach. Byliśmy zgodni, że **jeśli demokracja i prawa człowieka mają się stać rzeczywistością w naszych społeczeństwach, muszą być stosowane w naszych szkołach i nie można tylko o nich rozmawiać.**

W roku 2001 w moim kraju zrobiliśmy mały krok w tym kierunku, wprowadzając wymóg, by wszyscy uczniowie szkół ponadpodstawowych mieli możliwość uczestniczenia w demokratycznym podejmowaniu decyzji i realizacji działań wynikających z tych decyzji. Niestety dziewięć lat później badania prowadzone przez Davida Kerr pokazały, że tylko ok. 25% szkół potraktowało te wytyczne na serio i wycofano je z ogólnokrajowych programów. Tam, gdzie sprawę potraktowano poważnie, były pozytywne rezultaty, np. zainteresowanie udziałem w wyborach. Być może właśnie wskutek tej porażki teraz mamy BREXIT. Badania opinii publicznej pokazują, że zdecydowana większość Brytyjczyków w wieku 18-25 lat była za pozostaniem w Unii Europejskiej, ale w referendum ta grupa wiekowa miała najmniejszy udział – może 50% w porównaniu do ponad 90 % wśród osób powyżej sześćdziesiątego piątego roku życia. Można powiedzieć, że młodzi ludzie w niewystarczający sposób bronią swoich interesów. Gdyby proporcja głosujących wśród młodych była taka sama jak wśród starszych, nie byłoby BREXIT'u. Zamiast siedzieć przy stole, młodzi dali się pożyć! Fakt, że się nie zarejestrowali i nie głosowali, okazał się kluczowy w wynikach.

Gdy byłem młodym nauczycielem, moją motywacją do stworzenia w klasach demokratycznych społeczności uczenia się nie była potrzeba wzmacniania edukacji obywatelskiej, lecz przekonanie o istocie respektowania praw dziecka. **Wierzyłem też, że poczucie sprawstwa, kontroli nad tym co się dzieje, skuteczności i zaangażowanie poprawiają atmosferę i relację w klasie (zarówno w aspekcie emocjonalnym i fizycznym) i rzeczywiście tak było.** Widziałem to jako drogę do bycia człowiekiem, o której mówi Jerome Bruner: Ciekawość, Kompetencja, Współpraca. Zaobserwowałem, jak u moich uczniów łagodny proces rozwoju umiejętności efektywnego uczenia się. Partycypacja prowadziła do zadawania pytań i dokonywania wyborów, co w konsekwencji prowadziło do poczucia posiadania i kontroli, interesowania się danym tematem, zaangażowania i motywacji, co w dalszym etapie przejawiało się elastycznością i skutecznością w uczeniu się i rozumieniem całego procesu. To z kolei zwiększało poczucie własnej wartości, pewność siebie i determinację do zadawania kolejnych pytań itd. Nauczyłem się też, że **niektórych rzeczy można się nauczyć jedynie doświadczając ich, a nie poprzez wsłuchiwanie się w czyjeś wykłady.** Wśród tych rzeczy, których uczymy się przez doświadczenie wymienię: demokrację, respektowanie praw człowieka, odpowiedzialność, moralność, sprawiedliwość, zasady prawa, ducha przedsiębiorczości do wprowadzania innowacji. Zarówno relacje pomiędzy samymi uczniami, jak i między uczniami i nauczycielami szły raczej w stronę zaufania i współpracy niż władzy. Każdy był tak samo ważny, a takie zjawiska jak znęcanie się było rzadkie i szybko sobie z nim radzono wewnątrz klasy wykorzystując mechanizmy demokratyczne. **Demokratyczna atmosfera zapewnia skuteczną ochronę uczniom.** W takiej atmosferze nadużycia były praktycznie niemożliwe. Chciałbym też podkreślić, że **była to także świetna zabawa pracować w ten sposób, a dla mnie zabawa ma znaczenie. Zabawa redukuje stres i lęk. Sprzyja kreatywności, wyobraźni, dobremu samopoczuciu, zdrowiu psychicznemu, a to wszystko ułatwia uczenie się!**

Moja pierwsza klasa jedenastolatków składała się z dzieci, które oblały egzamin wstępny do gimnazjum. Byłem ich nauczycielem przez 60% czasu programowego. Mieliśmy klasowe zebranie, stworzyliśmy klasowe prawa, klasowy sąd. Możliwe było stworzenie programu wokół ich zainteresowań. Ponieważ ich zaufanie do moich metod wzrastało, wywołało niepokój u innych nauczycieli, ale otrzymałem wtedy ogromne wsparcie od rodziców. Z niektórymi z tych, już teraz 53-letnich dzieci nadal jestem w kontakcie i wspólnie piszemy książkę. Niektórzy, wbrew oczekiwaniom, ukończyli studia, a jeden jest dyrektorem szkoły podstawowej, którą prowadzi w sposób demokratyczny. Niektórzy opisują dwa lata w demokratycznej klasie jako „zdefiniowanie życia”. Przypominają sobie, że „to nie było jak szkoła, ale prawdziwe życie”. Zamiast bycia zwolnionym, jak się spodziewałem, zostałem awansowany i powierzano mi coraz ważniejsze zadania, a skończyło się na wzięciu odpowiedzialności za całą szkołę. Chciałem też powiedzieć, że po tylu latach, **zdałem sobie jeszcze sprawę, że aby szkoła mogła odnieść sukces, musi być istotną częścią całej społeczności.** Stworzyliśmy społeczną radę edukacyjną, której często przewodził starszy uczeń. Oferowała lokalnej społeczności zasoby edukacyjne, a społeczność była takim edukacyjnym zasobem dla szkoły.

Potem zostałem inspektorem - co prawdopodobnie było błędem, ale przynajmniej przyczyniło się do przetrwania szkoły w Summerhill i wprowadzenia zmian w dość okropnym brytyjskim systemie nadzoru nad szkołami. Np. inspektorzy zaczęli słuchać uczniów i sprawdzać, czy szkoła ma uczniowski samorząd, ale nie to, czy był skuteczny!

Nasuwa mi się więc pytanie, **jak tworzyć szkolną demokrację?** Oczywiście jednym ze sposobów jest szkolny samorząd lub członkostwo w ogólnokrajowych organizacjach uczniowskich. To jednak tylko jedna droga i w zbyt wielu szkołach samorządy uczniowskie nie są zbyt efektywne. Szkolne samorządy powinny być zorganizowane tak, by wszystkim uczniom od początku dać możliwość partycypacji, zapracować na ich szacunek i zaufanie. Samorząd nie może się stać małym elitarnym klubem skupiającym się jedynie na pustych dyskusjach.

Mam ze sobą kartkę z czterdziestoma sugestiami, jak stworzyć skuteczny uczniowski samorząd. Na kolejnej jest 40 sugestii, jak szkoły mogą się stać miejscami bardziej demokratycznymi. Sądzę, że bazując na własnym doświadczeniu, macie dużo innych pomysłów, którymi podzielicie się na konferencji. W poszukiwaniu sposobów na "udemokratycznienie" szkół powinniśmy być wytrwali i podążać poza schematami.

Teraz przejdę więc do czwartego pytania. **Czy to działa?** Najpierw wspomnę tylko o szkołach demokratycznych. Tutaj nie ma jeszcze zbyt wielu dowodów i wniosków z wyjątkiem analizy losów ich absolwentów. Jest ona dobrze robiona, zwłaszcza przez szkołę Sudbury Valley, trochę gorzej przez Summerhill. W tym drugim przypadku przeanalizowałem dla sądu wyniki egzaminów. Mimo że uczniowie mieli wybór, czy będą chodzić na lekcje, wyniki egzaminów były lepsze niż w systemie państwowym.

Najlepszym dowodem pozytywnych wyników działalności szkół demokratycznych jest opracowanie Instytutu Edukacji Demokratycznej (Institute for Democratic Education) z Izraela, gdzie ponad 30 takich szkół zostało w pełni włączonych do państwowego systemu edukacji. O ile wiem, Izrael to jedyne państwo, które to zrobiło. Niestety opracowanie to na razie jest dostępne tylko w języku Hebew, więc nie mogę go przeczytać ani przetłumaczyć.

Jednak istnieje więcej dowodów na skuteczność szkolnej demokracji w państwowych szkołach ogólnodostępnych i ten nurt się bardzo dynamicznie rozwija. Dla osób zainteresowanych przeczytaniem rezultatów przywożem kolejny dokument. W roku 2002 napisałem raport dla angielskiego ministerstwa edukacji. Jest to pilotażowa analiza dwunastu państwowych szkół średnich, w których był zaskakująco wysoki poziom demokratycznej partycypacji uczniów. Zawiera on zestawienia z wynikami egzaminów, frekwencją, wykluczeniem z powodu aspołecznego zachowania. We wszystkich przypadkach wyniki były lepsze niż w analogicznych szkołach państwowych (które nie zwiększały uczestnictwa uczniów), usytuowanych w podobnych warunkach społeczno-ekonomicznych. W roku 2012 w Austrii powstała praca Magera i Novaka, którzy zrobili przegląd 3200 dokumentów badających tę dziedzinę i doszli do wniosku, że 32 zawierają coś ważnego. Odetchnąłem z ulgą, gdy dowiedziałem się, że wśród tych trzydziestu dwóch znalazła się również moja praca. W Danii właśnie zakończyły się trzy badania na dużą skalę, które prowadzili Andersen, Jeppesen i Gloy z Uniwersytetu Aarhus, które koncentrują się na związkach przyczynowo-skutkowych. Fielding i Bragg opublikowali ciekawą pracę na temat wyników uczniów, którzy w szkole przyjęli rolę "badaczy", a nie jedynie suchaczy. Roger Holdsworth natomiast napisał świetną pracę o działaniach drużyn uczniowskich w Australii. W Irlandii trwają prace nad związkami pomiędzy demokracją uczniów, dobrym samopoczuciem i zdrowiem psychicznym. Niedawno przeanalizowałem także badania poświęcone Nagrodom UNESCO w zakresie przestrzegania praw człowieka. Wyniki są bardzo budujące, zwłaszcza dla tak "starych" działaczy jak ja, choć oczywiście zawsze potrzeba więcej pracy.

Derry Hannam, freelancer, konsultant, ekspert w zakresie edukacji demokratycznej, obywatelskiej.

Derry w możliwie jak największym stopniu wdrażał uczniowską demokrację i partycypację młodzieży w podejmowaniu decyzji zarówno w uczeniu się, jak i codziennym życiu szkoły, podczas swojej dwudziestoletniej pracy państwowego nauczyciela szkoły średniej. Szkolną karierę zakończył na stanowisku dyrektora dużej angielskiej szkoły średniej, która pełniła pionierską rolę we współpracy pomiędzy szkołą i lokalną społecznością, bazując na przekonaniu, że szkoła jest edukacyjnym zasobem dla całej społeczności, a cała społeczność dla szkoły. Następnie został szkolnym inspektorem i starał się wspierać nauczycieli i szkoły mające podobne idee. W roku 1999 uczestniczył w skutecznej obronie szkoły Summerhill, której groziło zamknięcie przez rząd. Był doradcą, trenerem i sprawozdawcą w projekcie Rady Europy Edukacja dla Demokratycznego Obywatelstwa oraz badaczem i doradcą w rozwoju edukacji obywatelskiej w angielskim narodowym programie kształcenia. Na prośbę angielskiego ministerstwa edukacji przygotował „Raport Hannam'a” („Hannam report”), który bazuje na badaniach pokazujących związki pomiędzy wykorzystaniem w szkołach demokratycznych metod partycypacyjnych skierowanych do ucznia a wyższymi ocenami w nauce, mniejszymi aspołecznymi zachowaniami, lepszą frekwencją zwłaszcza uczniów ze środowisk defaworyzowanych. Z wieloma europejskimi organizacjami uczniowskimi pracował nad kwestią szkolnej demokracji, w tym z OBESU (Europejska Organizacja Uczniów) i z fińską organizacją uczniowską FSS, w której uczniowie sami prowadzą projekt szkolnej demokracji. Z sukcesem lobbował na rzecz stworzenia stowarzyszenia uczniów angielskich szkół, ostatnio także na rzecz młodych ludzi uczących się w domu.

Jest współautorem kilku książek, w tym podręcznika dla skutecznych szkolnych samorządów. Propaguje w nich pogląd, że jeśli w szkołach chcesz uczyć o demokracji, uczniowie muszą jej doświadczyć, a nie tylko słuchać, jak mówią o niej nauczyciele. Ostatnio wraz z absolwentami wydał książkę, która opisuje stworzenie przez grupę jedenasto-trzynastoletków w latach 1969-1971 demokratycznej wspólnoty edukacyjnej. Jako stypendysta Uniwersytetu Sussex uczestniczył w projekcie demokratyzacji szkolnego systemu w jednym z angielskich miast borykających się z problemem degradacji, które teraz rozwinęło się w dobrze prosperujące, różnoważone przedsiębiorstwo społeczne zarządzane przez młodych ludzi. Przez kilka lat był członkiem stworzonej na Uniwersytecie Cambridge międzynarodowej sieci studentów Student Voice Research Network. Brał czynny udział w wielu konferencjach o tematyce demokratycznej edukacji i edukacji obywatelskiej, w tym w Światowym Forum Rady Europy o Demokracji i Edukacji w Strasburgu. Derry jest opisywany jako „most”, który stara się doprowadzić do dialogu pomiędzy ruchem edukacji demokratycznej i państwem lub publicznymi systemami edukacji. Taką rolę pełnił w Anglii, Finlandii, Danii, Puerto Rico, Holandii, Bawarii, ostatnio także w Hiszpanii i Polsce.

OPINIA
JOSÉ PACHECO

Twórca Projektów “Make the bridge” (“Zbuduj Most”, Portugalia) i “Anchor” (“Kotwica”, Brazylia)

SZKOŁA, DEMOKRACJA I SPOŁECZNOŚCI UCZĄCE SIĘ

Nauczyciel i pedagog José Pacheco uczestniczył w panel Sieciorwanie i Społeczności Uczące się podczas Międzynarodowej Konferencji "Szkoły Partycypacyjne na rzecz Lepszej Demokracji". W rozmowie podzielił się swoimi poglądami i doświadczeniem na temat "Szkół, demokracji i społeczności uczących się", pozostawiając nam wskazówki i sugestie, jak rozpocząć proces tworzenia szkół wspólnotowych/społecznościowych. Przeczytaj poniżej niektóre fragmenty jego rozmowy lub obejrzyj je w całości na stronie www.democracticschools.ecos.pt

Jeśli chodzi o otwartość na społeczność, pytam: co to jest? Otwartość na społeczność... **Często słucham wypowiedzi środowisk szkolnych mówiących o "odwiedzeniu, bywaniu w społeczności". Pytam: czy ktoś odwiedza własny dom?** A gdy słyszę o szkołach demokratycznych, pytam: czy takie istnieją? Jakie jest działanie demokracji? Jakie narzędzie demokracji przekłada, transmituje prawo do edukacji w szkole?

Nasza (portugalska) Konstytucja Republiki gwarantuje święte Prawo do Edukacji. Obowiązkiem państwa i rodzin jest zapewnienie wszystkim integralnej lub kompletnej edukacji, która również zawiera w sobie uczenie się obywatelstwa.

Więc **wolałabym nie mówić o szkołach otwartych na społeczność, ale o szkołach społecznościowych. Szkoły są węzłami sieci społecznościowej, w których następuje proces uczenia się.** Oczywiście, w obecnym kontekście, o ile wiem, niewielu szkół to węzły sieci uczących się. I nawet wewnątrz nie są one organizowane, aby uczyć w duchu obywatelskim, ani uczyć obywatelstwa! Tylko pomyśl o hierarchicznych i biurokratyzowanych strukturach załączonych i administracyjnych...

Kiedy jeden mówi o demokracji, drugi mówi o autonomii, lub autonomii intelektualnej. Autonomia jest pojęciem relacyjnym. Jak nauczyciel może być autonomiczny, jeśli jest sam w swojej klasie? I nauczyciel nie uczy, tego co mówi, ale przekazuje to kim jest. Jak można ćwiczyć demokrację w szkole, w której jest Dyrektor, urzędnik państwowy, który ma obowiązek hierarchicznego posłuszeństwa? Ten obowiązek hierarchicznego posłuszeństwa zastępuje wszelkie hipotezy dotyczące godności zawodowej, demokracji, demokratycznego wykonywania zawodu.

Wreszcie, szkoły uważające się za demokratyczne muszą być węzłami sieci uczących się. Mówię o nowych konstrukcjach społecznych, gdzie skutecznie realizowana jest demokracja.

Jak już wspominałem, Konstytucja Republiki jest bardzo jasna, demokratycznie gwarantuje prawo do edukacji dla wszystkich obywateli. Pytam: czy szkoły gwarantują to prawo? Nie. Wielu ludzi nie jest nauczonych, nie osiągają wyników pozwalających przejść do następnego poziomu edukacji i z czasem korzystają z systemu edukacji dla dorosłych. Gdzie jest prawo do edukacji? Gdzie są szkoły prowadzone według kryteriów pedagogicznych? Szkoły podlegają kryteriom administracyjnym i brak w nich demokracji.

Należy podkreślić, że **projekty edukacyjne powinny skutecznie odpowiadać na oczekiwania, potrzeby lokalnej społeczności**. A to się nie dzieje. Projekty edukacyjne są realizowane przez grupy nauczycieli lub kopiowane z innych szkół. Nikt nie wie, co tam jest napisane. Każdy robi to co chce i co potrafi w swojej klasie. Sami powiedźcie czy tak nie jest? Czy jesteśmy poważni?

Szkoła musi zacząć proces przemyślenia własnej struktury, a dyrektorzy zespołów szkół (lub samodzielnych szkół) nie powinni oddawać innym swoich kompetencji pedagogicznych - a tak się właśnie dzieje z większością szkół w Portugalii, według ostatnich badań doktoranckich.

Jeśli nauczyciele, którzy obecnie zajmują się zarządzaniem zespołami szkół, szkołą przejmą również odpowiedzialność w dziedzinie pedagogicznej, będą bliżej sensu istnienia szkoły - procesu nauczania i wtedy będą mieli możliwość tworzenia demokratycznych organów zarządzających szkołą. Organów, które mogą decydować na podstawie zgody lub konsensusu (nigdy nie większością), w oparciu o kryteria pedagogiczne i naukowe. Mówiąc o umowach o autonomii dla szkół, mówimy o szansie na wdrożenie demokracji. Ale nie znam szkół z prawdziwymi umowami o autonomię w Portugalii. Znam jedną umowę, która w tej chwili jest bardzo złagodzona, to jest jedna ze szkół Ponte i kilka innych "udających" umowy o autonomii dla szkoły.

Jeśli dzieci nie mają głosu, jeśli rodzice nie uczestniczą, jeśli potrzebny lokalnej społeczności nie są uwzględnianie, to gdzie jest demokracja w szkole? Stowarzyszenia rodziców istnieją, ale są to niezjednoczone grupy zapaleńców. Rodzice muszą być tymi, którzy prowadzą szkołę na początku procesu demokratycznego. To wspólnota, która musi aktywnie uczestniczyć w zarządzaniu szkołą, powinna stanowić większość w ciałach decyzyjnych.

Mówię o nowych konstrukcjach społecznych. Szkoły to ludzie, a nie budynki! **To, co istnieje (dziś w szkołach) jest koncepcją pracy, która trwa od 200 lat; model szkoły, który został zaprojektowany, aby sprostać potrzebom państw narodowościowych XIX wieku i potrzebom społecznym rewolucji przemysłowej.** Gdzie była demokracja w tym modelu? Jeśli dyrektor nakazuje, nauczyciel musi się do tego nakazu dostosować. W tym kontekście edukacja obywatelska nie istnieje; nie ma zintegrowanego kształcenia, w które można wpisać demokrację, ponieważ integralna lub wszechstronna edukacja uwzględnia nie tylko wymiar poznawczy, ale także afektywny, emocjonalny, estetyczny i etyczny.

Jeśli sposób pracy szkoły nie jest demokratyczny, jeśli nie gwarantuje prawa do edukacji dla wszystkich, czy powinna ona nadal funkcjonować w niezmienny sposób? Oczywiście, że nie powinna. Jeśli szkoła w obecnym kształcie nie kształci obywateli, czy powinna nadal działać w niezmiennym formie? Nie, nie powinna.

JESTEM PRZEKONANY, ŻE SZKOŁY ZDADZĄ SOBIE SPRAWĘ, ŻE NIE SĄ TYLKO BUDYNKAMI, ŻE PROJEKTY EDUKACYJNE WYPŁYWAJĄ Z POTRZEB SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ I WTEDY WPROWADZĄ DO SWOJEGO FUNKCJONOWANIA DEMOKRATYCZNE MECHANIZMY PODEJMOWANIA DECYZJI.

JOSÉ PACHECO

José Pacheco był kluczowym prelegentem podczas konferencji "Szkoły Partycypacyjne na rzecz Lepszej Demokracji" zorganizowanej przez Sieć The Network of Democratic Citizenship Schools w Faro, w dniach 19-21 kwietnia 2017 r. Artykuł ten jest fragmentem jego przemówienia w podczad panel "Sieci i Społeczności Uczące się".

José Pacheco, twórca projektów "Make the bridge" ("Zbuduj most", Ponte School, Portugalia) i "Anchor" ("Kotwica", Brazylia). Magister nauk o edukacji przez Wydział Psychologii i Nauk Oświatowych Uniwersytetu w Porto, specjalizujący się w muzyce i literaturze. Założyciel "Escola da Ponte" w Portugalii, światowej sławy ekspert w zakresie innowacji pedagogicznych, z tytułem Wybitnego Specjalisty (Notable Specialist title).

Był członkiem Portugalskiej Rady Edukacji Narodowej i koordynatorem projektu "Edukacja dla Wszystkich", opracowanego przez Instytut Paulo Freire w latach 2001 - 2004. Koordynator projektu "Making the Bridge", w roku 2007 przeniósł się do Brazylii uznając ją za swoją ojczyznę (matherland lub Mátria), i od tego czasu podróżuje po kraj, mobilizując nauczycieli, wychowawców, uczniów, dzieci, młodzież i entuzjastów edukacji, którzy wierzą w demokratyczną transformację poprzez edukację, integrację społeczną i sztukę. Jest realizatorem ponad 100 projektów dotyczących nowej edukacji w Brazylii i wolontariuszem w projekcie "Anchor" (ProjetoÂncora), wdrażanym przez organizację pozarządową w Cotia, w Sao Paulo, w Brazylii, która realizuje model nauczania podobny do Szkoły Mostów (School of Bridges). Był naukowcem Brazylijskiego Instytutu Nauki i Technologii Brazylii, w projekcie Brasília 2060 - strategicznym planie na rzecz zrównoważonego miasta, prowadził badania w dziedzinie edukacji. W brazylijskiej Ministerstwie Edukacji (MEC) zintegrował Grupę Roboczą ds. Innowacji i Kreatywności w Edukacji Podstawowej. Jest dyrektorem pedagogicznym firmy EcoHabitaré Consulting and Projects, która jest przedsiębiorstwem społecznym promującym inicjatywy skupiające się na tworzeniu trwałych społeczności uczących się. Jako drektor pedagogiczny koordynuje projekty szkoleniowe: "Szkoła Gaia - budowanie społeczności uczących się na rzecz zrównoważonego świata" oraz "Szkoły w okresie przejściowym" mającego na celu reorganizację praktyk edukacyjnych, zarówno publicznych, jak i prywatnych w Brazylii. Jest autorem licznych książek i artykułów o edukacji oraz wielkim dynamizmie demokratycznego zarządzania.

Dlatego pilne jest, aby nowe koncepcje społeczności uczących się, przestrzeni i urzędzeń, które sprzyjają "ćwiczeniu" demokracji stawały się popularniejsze i pozytywnie przyjmowane. Znam wielu portugalskich nauczycieli, którzy mogą przyspieszyć ten proces. Z nimi jestem gotowy uczyć się i brać udział w projektach, ponieważ wierzę, że kiedyś szkoły osiągną swoje projekty edukacyjne! **Jestem przekonany, że szkoły zdadzą sobie sprawę, że nie są tylko budynkami i że projekt edukacyjne wypływają z potrzeb społeczności lokalnej i wtedy wprowadzą do swojego funkcjonowania demokratyczne mechanizmy podejmowania decyzji.** Jestem zaskoczony jedynie nieprzyzwoitym milczeniem świata nauk o edukacji...

Demokracja uczymy się niejako przez przypadek, przez przykłady, doświadczenia. Generalnie proces uczenia się zakłada powiązanie i dzieje się, gdy dane zjawisko jest dla nas znaczące, jeśli wiem, dlaczego szukam czegoś.

Pozwolę sobie powiedzieć się z Państwem, mały ale znaczący epizodem, który dowodzi deficytu demokracji w naszych szkołach. Podczas wykładu opowiedziałem o krytycznym incydent zaobserwowanym w szkole, gdzie słowo "demokracja" to nie tylko spopularyzowanie programu nauczania. W tej szkole młodzi ludzie wybierali swoich

przedstawiciele do Zgromadzenia. W trakcie wyborów widziałem nauczyciela, proszącego uczniów o przytoczenie trzech propozycji zgłoszonych przez preferowanych przez ucznia kandydatów. Jeśli młody wyborca nie umiał odpowiedzieć, nie mógł również świadomie głosować.

Zdarzyło się, że niektórzy nauczyciele obecni na wykładzie, którzy wzięli udział w niedawnych wyborach, wdali się w dyskusję, w której nikt nie słuchał argumentów przeciwnika. Kiedy szum osiągnął punkt kulminacyjny, przerwałem spór: Moi przyjaciele, nie chcę wiedzieć, na kogo głosowaliście, ponieważ głosowanie jest tajne. Ale ponieważ jesteśmy na spotkaniu w sprawie edukacji obywatelskiej, czy może ktoś podzielić się tym, co doprowadziło do wyboru między kandydatem A i B? Żeby być bardziej dokładnym: zachęcam do przedstawienia chociaż jednego postulatu wybranego przez Was kandydata dotyczącego edukacji. Nie chcę prosić o przedstawianie propozycji w obszarze zdrowia, czy też gospodarki, tylko edukacji. Co sprawiło, że zdecydowałeś się głosować na właśnie na niego/nią?

Wśród setek nauczycieli obecnych na sali, nikt nie czytał nawet programu wyborczego wybranego kandydata. Uspokojonym tonem próbowałem przełamać niekomfortową ciszę ...

Wierzę, że nauczyciele przebudzą się i zauważą potrzebę zmiany modelu edukacji. Nie ma sensu, aby dziecko XXI wieku było uczone przez nauczyciela XX wieku używającego modelu edukacyjnego z wieku XIX! Nowe struktury społeczne mogą osiągnąć cele zrównoważonego rozwoju, wysokiej jakości wykształcenie, w czterech wymiarach zrównoważonego rozwoju - społecznym, ekologicznym, gospodarczym i światopoglądowym - i mogą w tym pomóc szkoły demokratyczne. To, co dziś istnieje, to "udawana" demokracja, popierana przez politykę publiczną kontrolowaną przez ministrów, dla których nauka o edukacji nadal jest postrzegana jako nauka sekretna, tajemna.

W Brazylii opublikowano przestarzałe prawo, które nazywają "tymczasowym środkiem dla szkoły średniej". Pani odpowiedzialna za ten "tymczasowy środek" zapytała mnie: "Profesorze, czy towarzyszysz szkołom średnim?" Powiedziałem: "Tak!" "Więc teraz musisz wypełnić prawo." Powiedziałem: "Nie, nie będę." "Ale dlaczego?" - powtórzyła. "Jeśli możesz usprawiedliwić to prawo, kryteriami o charakterze naukowym, będę go przestrzegać. Mam szacunek do samego siebie, ponieważ jestem pedagogiem". Kiedy rozkazy nie mają podstaw, ja mam prawo do nieposłuszeństwa. Demokratycznie, znaczy też czasem nieposłuszenie. To także postawa obywatelska. Istnieje wiele prac doktoranckich i wykładów na temat edukacji demokratycznej. To jak rozmawianie o seksie aniołów, to jest bizantyjskie!

Ostatnio w Portugalii byłem zaskoczony tematyką spotkania Komitetu Edukacyjnego w Parlamencie portugalskim. Mówiło się, że Komisja zamierza demokratyzować dostęp do edukacji. W jaki sposób? Starając się określić, jaka powinna być liczba studentów w danej klasie. Czy to się mieści w czyjejs głowie? Co mnie zaskoczyło, że była tam szkoła Ponte! To, co mnie uderzyło to fakt, że pewnie świetny pedagog i mój przyjaciel również wziął udział w spotkaniu. Gdybym był zaproszony na to spotkanie, zadałbym pytanie: co to jest klasa? Dlaczego klasa? ... Są badania, które wskazują, że liczba studentów na zajęciach nie jest istotnym czynnikiem. Dlaczego dyskusja na temat prawa do edukacji miesza się z bezużytecznymi debatami?

Kiedy nasz Agostinho da Silva wrócił do Portugalii w 1969 roku, zostawił nam proroczy tekst. Mater pisze, że Portugalia wylądowała w Afryce, wylądowała w Azji i wylądowała w Ameryce. I że brakuje teraz tylko żeby Portugalia wylądowała w Portugalii. Myślę, że będzie to dotyczyło granicy wieku szkolnego, i inspiracje mogą przyjść z południa. Chcę pozostawić wszystkim trochę nadziei. Czytając Agostinho da Silvy warto zdać sobie sprawę z tego czym jest szkoła demokratyczna, na czym polega korzystanie z demokracji. Ten temat porusza także António Sérgio i inni. Wielu Portugalczyków rozmawia i pisze na ten temat.

A co możemy zrobić, z tłącą się nadzieją? Gdybym był ojcem ucznia (sam jestem już dziadkiem), jeśli mieszkałbym w Portugalii, a szkoła publiczna do której uczęszcza moje dziecko nie daje mu tego, czego się spodziewałem, poszedłby do szkoły, odszukał nauczyciela, który jeszcze nie umarł - wierzcie mi, nadal są żyjący nauczyciele, na szczęście! - i razem z nim, albo z nimi - bo jest wielu nauczycieli, którzy choć źle traktowani, trwają! - analizowałabym projekty edukacyjne szkoły. Następnie przeczytałbym wewnętrzne rozporządzenie, aby ocenić ich spójność z opisanym projektem edukacyjnym. Nie znam wewnętrznych regulacji portugalskiej szkoły, które są zgodne z projektem edukacyjnym. Potrafię to udowodnić, jeśli to konieczne.

Te analizy stanowiłyby dla mnie podstawę do opracowania nowego projektu edukacyjnego dla szkoły, skoncentrowanego na uczeniu podmiotowości, dającym każdej osobie demokratyczne prawo do bycia sobą. Drugim elementem byłoby program tworzenia społeczności uczącej się - tzw. wspólnotowy program nauczania. Na sam koniec, uwzględniając już opracowane programy zainicjowałabym pracę nad kolejnym programem tym razem o wymiarze bardziej globalnym.

Właśnie to bym zrobiłbym. I do takich działań zachęcam: okupujcie szkoły! Szkoła jest niezwykle urządzeniem społecznym. Szkoły mogą być punktem wyjścia dla dużej sieci uczenia się, sieci społeczności uczących się, które zdobywają wiedzę na podstawie badań prowadzonych na potrzeby konkretnej społeczności lokalnej i wykorzystuje je w działaniach na rzecz rozwoju lokalnego, rozwijając umiejętności: wiedza w działaniu. Nie wolno nam jednak mylić społeczności uczących się z pólśrodkami, które mają na celu złagodzenie braku demokracji w starym systemie edukacji... ★

REFLEKSJA

CZY AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA JEST FORMĄ GRY POD NAZWĄ: ZMIANA DLA ROZWOJU?

By Isabel Duarte

Nauczycielka, trener nauczycieli i ewaluator projektów

Isabel Duarte jest jedną z założycielek sieci The Network of Democratic Citizenship Schools (NDCS). Na początku 2016 r. uczestniczyła w szkoleniu typu „Pełny Otwarty Kurs Online” (Massive Open Online Course) pt. „Angażujący się obywatele - gra pt. Zmiana dla rozwoju?” zorganizowanym przez World Bank Group. Treść tego kursu stała się jeszcze silniejszą inspiracją dla członków Sieci NDCS, kiedy zdaliśmy sobie sprawę z tego, że może być ona łatwo i efektywnie zaadaptowana do pracy w szkołach, żeby wzmacniać poziom zaangażowania członków jej społeczności. Skoro dla nas był to tak bardzo interesujący materiał poprosiliśmy Isabel, żeby i z Wami podzieliła się częścią przemyśleń po udziale w szkoleniu.

Badania dowodzą, że inicjatywy obywatelskie “angażujące” prowadzą do lepszego, bardziej zrównoważonego, otwartego i odpowiadającego na potrzeby zarządzania, poprawy efektów polityki społecznej i ekonomicznej, co przekłada się na korzyści dla wszystkich obywateli, w tym tych najbardziej wykluczonych.

Udział obywateli w życiu społecznym można obserwować w różnych kontekstach polityczno-społecznych. Inaczej postrzegają to zjawisko sami obywatele, inaczej rządy, inaczej dostawcy usług. Niektórzy naukowcy, jak np. Amartya Sen twierdzą, że zaangażowanie społeczne jest cenne samo w sobie, ponieważ reprezentuje istotny składnik ludzkich zdolności. Z kolei Mansuri czy Rao dowodzą, że zaangażowanie społeczne jest cenne jako środek do uzyskania innych celów rozwojowych.

Z całą pewnością w dzisiejszych czasach zaangażowanie społeczne obywateli jest okazją, aby zdefiniować na nowo demokrację. Może ono (rozumiane jako współpraca obywateli w władzami) być sposobem w jaki obywatele współpracują z władzami lokalnymi lub centralnymi albo drogą do poprawy ich indywidualnych i wspólnych zdolności do zebrania się razem oraz wyrażania własnych potrzeb nakierowanych na poprawę warunków życia. Rakesh Rajany broni stanowiska, że zaangażowanie społeczne niesie dwie podobne obietnice. Po pierwsze,

ponieważ odzwierciedla ono idee demokratyczne, w których człowiek się liczy. Po drugie, ponieważ pomaga udoskonalić działania praktyczne.

Na całym świecie można natknąć się na wiele różnych form obywatelskiego zaangażowania - od udziału w wyborach, poprzez badania satysfakcji obywateli, audyty społeczne, aż do budżetów obywatelskich.

Ale nawet rozumiejąc dwukierunkowy proces jakim jest interakcja między obywatelami a rządem lub sektorem prywatnym, która daje obywatelom możliwość podejmowania decyzji, w celu lepszego rozwoju, zaangażowanie obywatelskie nie jest cudownym lekarstwem na rozwiązanie wszystkich problemów. Nie zawsze prowadzi do większej odpowiedzialności władz i dostawców usług, podejmowania lepszych decyzji czy szybszego rozwoju. Nie jest to proces technologiczny, który raz zastosowany z powodzeniem, może być powielany w różnych innych kontekstach.

Powodzenie lub porażka w tak różnych miejscach jak Uganda (partycypacyjna opieka zdrowotna), Brazylia (budżet obywatelski), Indonezja (PNPM - Narodowy Program na rzecz wzmocnienia społeczności na obszarach wiejskich, przyp. tłum.), Wielka Brytania (Fix my street) lub Tanzania (niepowodzenie Pięcioletniego Planu Rozwoju) wydaje się zależeć od bardzo wielu czynników. Zastosowanie odpowiednich narzędzi i działań zależy od szerszego kontekstu polityczno-społecznego i od specyfiki osób i instytucji zaangażowanych w projekt.

Zatem, oprócz uczenia się na przykładach działań zakończonych sukcesem i mniej udanych doświadczeniach w "angażowaniu" obywateli, musimy być przygotowani na eksperymentowanie i tworzenie wspólnie z uczestnikami nowych narzędzi i działań, pamiętając, że zaangażowanie obywatelskie wymaga wiele czasu i nauki, i że jest to proces organiczny, który najczęściej wymaga korekt ze strony wszystkich zaangażowanych uczestników i organizacji.

Warto uczyć się na bazie studium przypadku, pytając o różnego rodzaju istotne czynniki warunkujące sukces czy też o bariery utrudniające zaangażowanie się ludzi.

Co to są owe istotne czynniki? Zamykanie "pętli informacji zwrotnej", ustanawianie dwustronnej stałej komunikacji między obywatelami a władzą (lokalną czy rządową) lub usługodawcą i swego rodzaju responsywność na głos obywateli. Coś co można nazwać "trójkątem odpowiedzialności", krótkookresowa relacja obywatele-lokalni dostawcy (szkoły, podmioty świadczące opiekę zdrowotną) lub długookresowa relacja obywatele-rząd jest relacją dwustronną, opartą na dwóch kluczowych czynnikach - dostępie do podstawowej informacji i informacji zwrotnej.

Bariery? Literatura wskazuje raczej rządy i dostawców usług jako słabe ogniwa, a nie brak umiejętności obywateli (John Gaventa). Zdaniem Rakesh Rajany strach, niepewność, brak poczucia stabilności, polityka i władza są także ważnymi przeszkodami. Partycypację indywidualnego obywatela należy interpretować w szerszym kontekście interakcji jednostka-społeczeństwo. Racjonalne rozumowanie typu zysk-strata choć ważne, nie zawsze tłumaczy, dlaczego ludzie angażują się.

Jak spowodować, żeby zaangażowanie ludzi rosło? Wprowadzać wiele kanałów uczestniczenia i interakcji, dać możliwość skorzystania z szerokiego wachlarza możliwości za małe pieniądze, pokazać wyniki i nagłaśniać je, być dokładnym, podkreślać sens powinności i obowiązków obywatelskich, nakłaniać ludzi do zaangażowania obarczając ich zadaniami, wreszcie uczyć (się) jak eksperymentować i eksperymentować, żeby się nauczyć (Tiago Peixoto). ★

Więcej informacji o szkoleniu można znaleźć na stronie internetowej: www.edx.org/course/citizen-engagement-game-changer-wbgx-ce01x

NARZĘDZIA I POMYSŁY

SKALA OKREŚLAJĄCA POZIOM PARTYCYPACJI W SZKOLE

Lea Skerlic

Nauczycielka Historii Sztuki w
Gimnazija Gian Rinaldo Carli Capodistria
Słowenia

Co to jest?

Praktyczne narzędzie do samooceny

→ pozwalające określić stopień partycypacji w Twojej szkole

Proces zapraszający szkoły do bycia bardziej partycypacyjnymi

→ pozwalający przemyśleć stan obecny i znaleźć sposób na to, aby głos różnych grup środowiska szkolnego zyskał na znaczeniu

Znajdź swój poziom partycypacji

Odkryj jak zwiększyć poziom partycypacji

Dla kogo?

Zaprojektowana do wdrożenia w szkołach średnich lub równorzędnych (ale może zostać zaadoptowana na potrzeby różnych poziomów edukacji). Promuje aktywne postawy obywatelskie poprzez angażowanie wszystkich istotnych podmiotów i interesariuszy w proces.

Zawiera przykłady działań pomagających w samoocenie i ułatwiających stworzenie szkolnych planów strategicznych, z udziałem wszystkich istotnych grup społeczności szkolnej a także praktyczne wskazówki realizacyjne, które pomogą Państwu skupić się na potrzebach wszystkich interesariuszy zaangażowanych w proces, zwiększając poziom ich uczestnictwa.

Nauczyciele

UE i inne międzynarodowe organizacje

Międzynarodowe sieci

Pozostali pracownicy szkoły

Organizacje pozarządowe

Firmy

Rodzice

Uniwersytety

Inne organizacje zajmujące się edukacją

Uczniowie

Władze lokalne

Władze regionalne i krajowe

Co ocenia?

Narzędzie dzieli „świat szkoły” na cztery wymiary:

- zarządzanie,
- proces uczenia się,
- społeczność,
- włączanie,

Grupy środowiska szkolnego:

- uczniowie,
- nauczyciele,
- rodzice,
- pozostali pracownicy szkoły.

Bierze pod uwagę cztery główne grupy środowiska szkolnego.

Zaprasza wszystkie grupy środowiska szkolnego do oceniania poziomu partycypacji każdej z grup w każdym z 4 wymiarów.

Poziomy partycypacji.

Poziom Partycypacji w Szkole.

Podsumuj je w kolejności, aby określić poziom partycypacji szkoły!

Proces ten dostarcza informacji o uczestnictwie poszczególnych grup środowiska szkolnego w różnych wymiarach obrazujących cykl życia szkoły. Jest procesem otwartym i demokratycznym.

Jak to się zaczęło?

Trzy organizacje pozarządowe z Portugalii, Polski i Słowenii napisały wspólny projekt „The Network of Democratic Citizenship Schools” do programu Erasmus + mający na celu porównanie systemów edukacji w różnych krajach europejskich.

Czego się dowiesz po określanie poziom partycypacji?

Różne poziomy pozwalają określić, w którym miejscu się znajdujemy, jeśli chodzi o poziom uczestnictwa różnych grup w procesach podejmowania decyzji w szkole.

Poprzez ewaluację Państwa grupy robocze zidentyfikują metody, działania i organy szkoły, które pracują metodami partycypacyjnymi i je promują, a także te, które potrzebują udoskonalenia lub wypracowania i wdrożenia.

Sama grupa robocza będzie promować partycypację, organizacja jej pracy daje możliwość wyrażania opinii i zaproponowania nowych pomysłów różnym podmiotom, we wszystkich czterech wymiarach.

Dlaczego ma to znaczenie?

Partycypacja jest...

...Prawem Człowieka

→ promuje demokratyczne rządy, przestrzeganie prawa, włączanie, a przez to upodmiotowienie obywatela, a także wzrost gospodarczy. To kluczowe prawo nie zawsze jest przestrzegane i, jak pokazują badania, młodzi ludzie starają się znaleźć sposoby, aby ich głos został wysłuchany.

... Procesem Pedagogicznym

→ najlepszą drogą do nauczenia się partycypacji jest czynne uczestnictwo w procesach partycypacyjnych, podnoszenie umiejętności i kompetencji, a także kształtowanie wartości i postaw aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa (learning by doing).

Istotne jest stworzenie przestrzeni, w której młodzi ludzie mogą uczestniczyć w budowaniu swoich społeczności za pomocą metod partycypacyjnych.

Szkoły powinny odgrywać istotną rolę w dostarczaniu wiedzy i doświadczeń dotyczących postaw obywatelskich poprzez umożliwianie i zachęcanie uczestników różnych grup środowiska szkolnego do tworzenia rozwiązań globalnych, obejmujących nie tylko środowisko szkolne i lokalną społeczność, ale także umożliwiające rozwój poczucia przynależności do europejskich i globalnych społeczności.

Kiedy powinniśmy zacząć? TERAZ!

Jak tego używać?

1. Pobierz broszurę ze strony www.democraticschools.ecos.pt
2. Przeczytaj instrukcję.

3. Stwórz grupę roboczą reprezentującą wszystkie grupy środowiska szkolnego do pracy nad tym tematem w następnym roku szkolnym.
4. Przeprowadź test na określenie poziomu partycypacji w szkole (zapoznaj się z naszą propozycją działań na następnej stronie).
5. Przedyskutuj i stwórz działania mające zwiększyć Twój poziom partycypacji.
6. Sprawdź rezultaty i zbadaj poziom partycypacji.
7. Stwórz „plan strategiczny dla partycypacji” i zrealizuj go w swojej szkole.
8. Podziel się swoim doświadczeniem z innymi!

Zacznij od początku!

Partycypacja stanowi drogę dojścia do celu, a nie cel sam w sobie. Zawsze jest coś do udoskonalenia.

NARZĘDZIE I POMYSŁY
TEST NA POZIOM PARTYCYPACJI W SZKOLE
PROPONOWANA METODOLOGIA

Joana Franco

Koordynatorka Projektu w ECOS, CRL. Portugal

W kwietniu 2017 r. szkoła średnia Pinheiro e Rosa (Faro, Portugalia) przeprowadziła test omawianego wcześniej narzędzia. Test został przeprowadzony przez zespół ECOS, CRL, a uczestniczyli w nim uczniowie, rodzice, nauczyciele i pozostały personel szkoły. Pod koniec testu nawet najbardziej sceptycznie uczestnicy byli entuzjastycznie nastawieni do niego, podkreślając to, że udział w nim dostarczył im możliwości głębszego zrozumienia innych uczestników, min. poprzez zadawanie pytań i debatę, jak również wsparł tworzenie więzi społecznych pomiędzy różnymi grupami środowiska szkolnego.

Poniżej opisano użytą metodologię, zainspiruj się i wykorzystaj ją w Twojej szkole!

Czas trwania: 150 minut

Moderatorzy: 2 moderatorów, najlepiej spoza szkoły,

Uczestnicy: maksymalnie 32 – uczniów, rodziców, nauczycieli w równej liczbie,

Sprzęt: projektor, 4 duże tablice, 32 krzesła

Materiały: markery, karteczki samoprzylepne, tabela do wstępnej samooceny (4x), tabela do końcowej samooceny (duży wydruk lub wyświetlenie), papierowa taśma samoprzylepna.

Miejsce spotkania: pomieszczenie podzielone na 2 strefy: pierwsza z 4 dużymi stołami do pracy i krzesłami, druga zapewniająca możliwość przeprowadzenia eksperymentu.

1. Kim jesteśmy?

Prezentacja uczestników

15 minut

Siedząc w dużym kole uczestnicy prezentują się krótko (30 sekund na osobę) → imię, funkcja, którą pełnią w szkole, jak długo ją pełnią, jak długo planują zostać w szkole i powód, dla którego zdecydowali się wziąć udział w warsztatach.

2. Dlaczego tu jesteśmy?

Cel spotkania

Plan spotkania

Powód spotkania

15 minut

Moderatorzy przypominają uczestnikom cel i plan spotkania, a także wyjaśniają krótko czym jest NDCS (Sieć The Network of Democratic Citizenship Schools) i Skala określająca poziom partycypacji w szkole wykorzystując możliwość odniesienia się do partycypacji jako prawa człowieka, procesu pedagogicznego, podkreślając jednocześnie rolę szkoły w jej implementowaniu.

3. Jak to zrobimy?

Instrukcja używania skali określającej poziom partycypacji w szkole.

10 minut

Uczestnicy zostają zaproszeni do zajęcia miejsca przy 4 stołach roboczych w grupach składających się z różnych przedstawicieli środowiska szkolnego. Moderatorzy prezentują główne założenia umożliwiające wykorzystanie skali:

- 4 uczestników z różnych grup,
- 4 wymiary główne i wymiary dodatkowe „świata szkoły”
- poziomy partycypacji
- wskazówki pomagające używać Skali

4. Jak różne grupy środowiska szkolnego uczestniczą w życiu szkoły?

Samooocena

20 minut

Każda z grup otrzymuje wstępną tabelę samooceny, markery, długopisy i karteczki samoprzylepne. Każda grupa powinna wypełnić tabelę, linia po linii poprzez wybór dla każdego wymiaru głównego i wymiaru dodatkowego „świata szkoły” poziomu partycypacji w skali od 0 do 4, uzasadniając krótko powód, dla którego przyznały określoną liczbę punktów. Wszyscy członkowie z poszczególnych grup roboczych powinni brać udział w podejmowaniu decyzji.

Moderatorzy powinni wyjaśnić tą część procesu i wspierać grupy. Następnie każda z grup wybiera 2 reprezentantów.

5. Jesteśmy wszyscy....

Edukacja poprzez doświadczenie

15 minut

Każda z grup, w ciszy, stoi wewnątrz jednej z 4 jednakowych stref przygotowanych specjalnie na to ćwiczenie. Moderator robi krótki wstęp, następnie odczytuje kilka pytań. Po każdym pytaniu wszyscy uczestnicy, którzy odpowiedzieli „Tak” albo „Ja” powinni przejść do dużego prostokąta, odczekać kilka sekund, a następnie wrócić na swoje miejsce. Więcej szczegółowych informacji na temat ćwiczenia na następnej stronie.

6. Jak różne grupy środowiska szkolnego uczestniczą w życiu szkoły?

Odpowiedzi grup

20 minut

Reprezentanci poszczególnych grup wracają do swoich roboczych stolików. Pozostali uczestnicy również udają się do stolików roboczych, jednak nie do stolika swojej pierwotnej grupy, tylko rozdzielają się na inne stoliki. W ten sposób otrzymujemy znowu komplet 8 uczestników przy każdym stole, ale reprezentujących różne grupy. Uczestnicy dokonują przeglądu rezultatów wcześniejszej samooceny pozostawiając sugestie, pytania lub komentarze w kolumnie „Komentarze innych uczestników”. Moderatorzy powinni wspierać grupy.

7. Jak różne grupy środowiska szkolnego uczestniczą w życiu szkoły?

Rezultaty końcowe

15 minut

Moderatorzy zapraszają grupy w pierwotnych składach do zajęcia miejsc przy swoich stołach i do zapoznania się z opiniami innych uczestników, a następnie zdecydowania o ostatecznym rezultacie swojej pracy.

8. Wyniki, kolejne kroki

35 minut

Grupy siadają razem w okręgu. Wyniki warsztatów (moderatorzy przeprowadzają obliczenia) wraz z uzasadnieniem są prezentowane wszystkim uczestnikom. Uczestnicy zastanawiają się, jakie dalsze kroki należy podjąć i co jeszcze trzeba zrobić. Uczestnicy mogą dzielić się wrażeniami, jakie odczuwali podczas ćwiczenia podkreślając, które kwestie zyskały uznanie i jakie powinny być kolejne kroki służące zwiększeniu partycypacji w szkole.

Jesteśmy wszyscy....

Edukacja poprzez doświadczenie

Moderatorzy zapraszają wszystkie grupy do wcześniej przygotowanego pomieszczenia z prostokątami narysowanymi na podłodze: 4 takie same (odpowiednio duże, by zmieściło się do nich 8 osób stojących obok siebie) i jeden większy umiejscowiony pośrodku (odpowiednio duży, dla 32 osób stojących obok siebie), jak na zdjęciu poniżej:

PHOTO

Każda z grup, w ciszy, stoi wewnątrz jednej z 4 jednakowych stref przygotowanych specjalnie na to ćwiczenie. Moderator robi krótki wstęp, następnie odczytuje kilka pytań. Po każdym pytaniu wszyscy uczestnicy, którzy odpowiedzieli „Tak” albo „Ja” powinni przejść do dużego prostokąta, odczekać kilka sekund, a następnie wrócić na swoje miejsce. To ćwiczenie zostało podpatrzone w duńskiej stacji telewizyjnej. Moderatorzy mogą sprawdzić **tutaj** pomysły na dokonanie wprowadzenia, pytania wykorzystywane na dalszym etapie, czy odniesienie się do lokalnego kontekstu (rzeczywistość szkoły, kraju, regionu, wieku uczniów itd.). Proponowane pytania: kto jest religijny? Kto był lub jest prześladowany w szkole?

Główne cele to:

- umożliwienie uczestnikom zdanie sobie sprawy, że w szkole istnieją 4 grupy tworzące środowisko szkolne,
- upewnienia się, że uczestnicy operują stereotypami, mają własne pomysły, założenia i wyobrażenia o innych grupach,
- podkreślenie faktu, że pomimo iż uczestnicy są członkami poszczególnych grup, wszyscy są ludźmi, mającymi nadzieje, obawy, plany, uczucia, itd.
- stworzenie atmosfery przynależności do 1 grupy wszystkich uczestników. Po zakończeniu projektu wszyscy powinni identyfikować się ze szkołą, a nie z poszczególnymi grupami. Upewnij się, że zdanie zamykające będzie brzmiało „Kto jest (przytocz nazwę własnej szkoły)?”.

Podpowiedzi dla moderatorów:

1. Dokładnie wytłumacz uczestnikom o co chodzi w ćwiczeniu i przypominaj o tym poprzez przyklejenie na kawałkach papieru na ścianie, albo napisanie na flipcharcie kluczowych zadań i słów np. celu zadania, itp.

2. Spraw, by ćwiczenie było bardziej atrakcyjne zachęcając uczestników do zidentyfikowania głównych grup w szkole, podziałów, itd., zamiast ich prezentowania. Pytaj uczestników co myślą i zapisuj najważniejsze pomysły, albo zainicjuj kilkuminutową „burzę mózgow” dotyczącą jakiegoś tematu. Zrób autorskie podsumowanie, zbieraj informacje, które mogą „zaginać po drodze”, wyjaśniaj terminologię. W końcu zaufaj swoim uczestnikom.

3. Aby proces podejmowania decyzji był bardziej efektywny i atrakcyjniejszy można, w każdej z grup, zamiast podejmować decyzję tradycyjną większością lub poprzez poszukiwanie kompromisu, wprowadzić podejmowanie decyzji poprzez aprobatę. Więcej informacji, jak to zrobić można znaleźć na stronie <http://agileorganizations.io/>

4. W celu podniesienia komfortu uczestnicy powinni móc korzystać z wody i przekąsek przez cały czas.

NARZĘDZIE I POMYSŁY

JAK PRZYGOTOWAĆ STRATEGICZNY PLAN DLA TWOJEJ SZKOŁY W CELU WZMOCNIENIA W NIEJ MECHANIZMÓW PARTYCYPACYJNYCH

Anna Pomykoł

Koordynatorka projektu w Stowarzyszeniu CRIS. Polska

W ramach projektu The Network of Democratic Citizenship Schools, trzy szkoły partnerskie stworzyły i rozpoczęły wdrażanie strategicznych planów działań w celu wzmocnienia mechanizmów partycypacyjnych (Strategic Action Plans for Participation, SAPP). Uważamy, że jest to skuteczny sposób na przeprowadzenie zmian w szkołach, zwłaszcza jeśli jego wdrożenie jest zainicjowane przez środowiska szkolne i można odczuć wysoki poziom motywacji i chęć do uczestniczenia w całym procesie. Miłym zaskoczeniem było obserwować, jak planowanie i wdrażania niewielkich i prostych działań (z których niektóre już wcześniej znajdowały się w planach szkoły), zakładających zwiększenie roli uczniów bądź nauczycieli w danym przedsięwzięciu, naprawdę zmienia całe funkcjonowanie szkoły i kieruje ją na ścieżkę aktywnego obywatelstwa.

Aby zachęcić kolejne szkoły do podążania tą drogą, przygotowaliśmy kilka wskazówek, które mogą pomóc stworzyć, wdrożyć i ocenić Strategiczny Plan dla Twojej Szkoły. Warto spróbować! Zachowaj te wskazówki podczas całego procesu i wkrótce efekty "udemokratyzowania" Twojej szkoły będą odczuwalne dla całej społeczności.

PLANOWANIA FAZA 1

POZYTYWNE NASTAWIENIE

Zmiana nigdy nie jest łatwa, zawsze jest wyzwaniem. Bardzo często wywołuje obawy przed nieznanym, trudnościami w przejściu na nowe zasady, ale należy pamiętać że zmiana jednocześnie stymuluje innowacje, rozwój i poprawę. Wszyscy powinni być świadomi, że nie raz będą musieli stawić czoła trudnościom, że proces zmian wymaga cierpliwości, gotowości do podejmowania wyzwań, radzenia sobie z różnymi punktami widzenia, opiniami i ciężkiej pracy. Jeśli w społeczności szkolnej panuje pozytywnym nastawienie do zmian, znacznie łatwiej będzie nam tworzyć i wdrażać Strategiczny Plan dla Szkoły.

SZCZERA DIAGNOZA

Dokładna, uczciwa i wielowymiarowa diagnoza powinna stanowić punkt wyjścia do tworzenia Strategicznego Planu dla Szkoły. Skutecznym narzędziem, które można wykorzystać do zobranowania poziomu Uczestnictwa w swojej szkole, jest Skala określająca poziom partycypacji w szkołach (sprawdź na stronie 12). Ale nawet najlepsze narzędzie nie przyniesie wymiernych wyników, jeśli respondenci nie będą przygotowani i chętni do udzielenia szczerych odpowiedzi, poświęcenia odpowiedniego czasu i zaangażowania się w cały proces oceny. Aby przeprowadzić prawidłową diagnozę, musisz zapewnić zmotywowaną, zróżnicowaną i reprezentatywną grup

respondentów (przedstawiciele wszystkich grup środowiska szkolnego). Warto przygotować jasną instrukcję, zestaw pytań podstawowych i pogłębiających dane zagadnienie.

PROST I ZWIĘZŁY PLAN

Plan musi być jasny, łatwy do zrozumienia dla wszystkich grup społeczności szkolnych, spójny z prawodawstwem, rozsądny i wykonalny oraz musi korelować z wynikami diagnozy (jego cele i proponowane działania muszą dostarczyć odpowiedzi na diagnozowane potrzeby, problemy i oczekiwania wspólnoty szkolnej). Szablon Strategicznego Planu dla Szkoły można znaleźć na następnym stronie.

RÓŻNORODNY ZESPÓŁ OPRACOWUJĄCY STRATEGICZNY PLAN

Aby proces planowania był efektywny i łatwiejszy w realizacji, kluczowe znaczenie ma zbudowanie zespołu koordynacyjnego złożonego z przedstawicieli wszystkich grup społeczności szkolnej, a także innych kluczowych podmiotów z otoczenia szkoły. Głos wszystkich członków zespołu musi być równie ceniony i szanowany.

OTWARTY PROCES

Im większa liczba osób uczestniczy w fazie planowania, tym większe szanse na wdrożenia jego założeń z sukcesem. Twórz Strategiczny Plan dla Szkoły na otwartych spotkaniach, na które zapraszana jest cała szkoła i przygotuj projekt Strategicznego Planu do zaprezentowania opinii publicznej i zachęcaj do przekazywania informacji zwrotnych na temat jego założeń.

WDRAŻANIE/REALIZACJA FAZA 2

WYTRWAŁOŚĆ I KONSEKWENCJA

Głęboka zmiana potrzebuje czasu i wysiłku, a zazwyczaj oznacza radzenie sobie w trudnych sytuacjach, pojawiają się: wątpliwości, rozczarowanie czy chęć rezygnacji. Pokonanie tych problemów wymaga wytrwałości, konsekwencji i koncentracji na długoterminowych celach. Warto przygotować się na potencjalne problemy i z wyprzedzeniem zaplanować mechanizmy rozwiązywania konfliktów, schematy działań w razie niepowodzeń itp. Pamiętaj, że wspólne przezwyciężanie problemów może zwiększyć poziom satysfakcji i scalić zespół.

WSPÓLNA SPRAWA

Wspólnota daje siłę! Każdy wie, że jedna osoba nie jest w stanie zrobić tyle samo, co grupa ludzi, więc powinniśmy podjąć wysiłek, aby zaangażować jak najwięcej uczniów, nauczycieli, rodziców i pracowników w proces wdrażania Planu. Strategiczny Plan będzie miał znaczenie dla wszystkich, którzy są zaangażowani w jego wdrażanie, a kiedy coś dla ludzi ma znaczenie, dążą do jego urzeczywistnienia. Pokreślam, im więcej osób będzie włączonych w realizację Planu, tym efektywniejsze będzie jego wykonanie (prowadząc do kompleksowej, głębszej i trwałej zmiany).

TRANSPARENTNOŚĆ

Zapewnienie właściwego rozpowszechniania podjętych działań i wyników osiągniętych podczas wdrażania Strategicznego Planu będą podtrzymywać motywację i znaczenie procesu. Zapewnienie szczegółowych informacji na temat procesu, procedur i działań podejmowanych na rzecz szerokiego grona odbiorców, przyczyni się do budowania zaufania wśród społeczności szkolnej i silniejszej akceptacji proponowanych zmian. Pomoże to również w procesie monitorowania i umożliwi otrzymanie rzetelnej informacji zwrotnej.

STAŁY MONITORING

Aby nie stracić z oczu wyznaczonych na początku celów dla jakich ma doprowadzić realizacja Strategicznego Planu, zespół koordynujący jego realizację powinien stworzyć mechanizm lub narzędzie/a do ciągłego monitorowania

sytuacji w szkole. Realizacja każdego proponowanego w Strategicznym Planie działania nie jest celem samym w sobie. To powinny być tylko narzędzie, które pozwolą osiągnąć prawdziwy cel, czy długoterminową poprawę mechanizmów partycypacyjnych w Twojej szkole. Jedynym sposobem, aby nie zatracić postawionych sobie celów, jest uważne przyglądanie się temu, co jest wdrażane i w razie potrzeby przeanalizowanie swojego pierwotnego plan i dostosowanie go do obowiązującej rzeczywistości.

EWALUACJA FAZA 3

ZRÓŻNICOWANE METODY

Podstawą dobrej ewaluacji jest wykorzystanie różnorodnych narzędzi oceny (np. takich jak badania ankietowe, analiza dokumentacji, wywiady indywidualne i grupowe), które mogą zapewnić wyczerpujące i wiarygodne wyniki.

REPREZENTATYWNOŚĆ

Opinia każdej grupy społeczności szkolnej dotycząca osiągnięć w trakcie realizacji Strategicznego Planu może być zupełnie inne. Tylko kompilacja wszystkich informacji zwrotnych może dać nam prawdziwy obraz zmian, które miały lub nie miały miejsca w szkole. Kluczowym jest zapewnić właściwej proporcji przedstawicieli wszystkich grup środowiska szkolnego w działaniach ewaluacyjnych, bo tylko tak przeprowadzone badanie da wiarygodne wyniki.

ŁATWY DOSTĘP DO REZULTATÓW

Dostęp do informacji ma zasadnicze znaczenie dla zwiększenia uczestnictwa (aby uzyskać więcej informacji na temat poziomu uczestnictwa, sprawdzić publikację NDCS "Skala określająca poziom partycypacji w szkołach"), dlatego wyniki oceny powinny być dostępne dla każdego. Używany język powinien być jasny, a kanały komunikacyjne zróżnicowane, aby uczniowie, rodzice, nauczyciele czy też inne zainteresowane osoby mieli okazję zapoznać się z wynikami oceny.

WYMIAR EDUKACYNY

Z jednej strony etap oceny jest ostatnim elementem procesu realizacji Strategicznego Planu, jednak z drugiej strony powinien być on nowym punktem wyjścia do określania nowych wyzwań i udoskonaleń. Jedną z najważniejszych cech tej fazy oceny jest zdobycie wiedzy na temat tego, co osiągnęliśmy - społeczność szkolna - i nad jakimi elementami powinniśmy dalej pracować i dlaczego tak się stało. Przyznanie się do własnych słabości nie jest łatwe, ale jeśli będziemy im zaprzeczać, nie będziemy mogli ich zmienić. Popętnianie błędów i zdanie sobie z tego sprawy jest najszybszym sposobem na wyciągnięcie wniosków i nauczenie się czegoś, więc powinniśmy być gotowi na krytyczne opinie, traktując je jako punkt wyjścia do stawiania sobie kolejnych wyzwań.

Szablon Strategicznego Planu Działań dla Szkoły wzmacniających mechanizmy partycypacji

POTRZEBA LUB PROBLEM	CEL	DZIAŁANIA				
		Opis	Osoby odpowiedzialne za wdrożenie/realizację	Przewidywany czas realizacji wraz z harmonogramem	Szacowane koszty (rodzaj wydatku oraz szacowana cena)	Potencjalni partnerzy/sprzymierzeńcy/ potrzebni eksperci
Np. Brak przepływu informacji między kadrami zarządzającą szkołą, nauczycielami i uczniami	Stworzenie przejrzystych procedur przepływu informacji	stworzyć wizualizację, infografię dotyczącą przepływu informacji w szkole, w tym: rodzaje informacji dostępnych dla całej społeczności szkolnej, obowiązkowe i dodatkowe kanały komunikacyjne, ramy czasowe dla odpowiedzi zwrotnych itp. Publikowanie informacji na stronie internetowej szkoły i w hali szkolnej	Nadzór: opiekun samorządu szkolnego oraz przewodniczący samorządu; Wykonawcy: przedstawiciele rady pedagogicznej i samorządu uczniowskiego	3 miesiące – w okresie między Stycznikiem a Wrześniem 2017	<ul style="list-style-type: none"> • zaprojektowanie Infografiki - za darmo w klasach informatycznych lub 150 euro za usługę • wydrukowanie ikonografiki w dużym formacie – 150 euro • ramka na wydruk ikonografiki do powieszenia w szkole – 50 euro 	Grafik Lokalna drukarnia Szkolny Wozny, który zamocuje ramę na terenie szkoły

PAMIĘTAJ:

- > Dobre przygotowanie znacznie zwiększa szanse na pomyślne wdrożenie
- > Kluczem do efektywnego planowania jest prostota
- > Najlepsze Plany są zaprojektowane przez tych, którzy zamierzają je wdrożyć i których rzeczywistość może się dzięki nim zmienić
 - > Dobry plan jest ważnym fundamentem, ale elastyczność i kreatywność we wdrażaniu są kluczem do sukcesu
- > Podczas wdrażania działań pamiętaj o swoich celach
- > Zamiast podkreślić błędy, skoncentruj się na wyciągnięciu wniosków i udoskonaleniach.
- > Tylko opinie ze strony przedstawicieli wszystkich grup środowiska szkolnego dają pełny obraz wprowadzonej zmiany
- > Skuteczna ocena potrzebuje czasu i dobrej koncepcji, więc pomyśl o tym w fazie planowania.
- > Ewaluacja jest jednocześnie końcem i nowym początkiem.

STRATEGICZNY PLAN DZIAŁAŃ POWINIEN:

Być oficjalnie zaakceptowany, co daje wyraźny sygnał, że nie jest to tylko dokument teoretyczny, ale że cała szkoła jest odpowiedzialna za jego wdrożenie.

Być łatwo dostępne dla każdego, pozwalając wszystkim, zwłaszcza tym, którzy mogą mieć obawy, na monitorowanie jego procesu wdrażania i sprawdzenia, w jakim momencie Planu jesteście.

Zawierać wszystkie niezbędne informacje, w tym cele, działania, wstępny harmonogram, osoby lub zespół odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań, a także, jeśli to możliwe, ewentualne koszty i potencjalnych partnerów.

Być wprowadzany w życie krok po kroku - wdrażanie wszystkich działań naraz zwiększa ryzyko niepowodzeń.

Być realizowany przez szeroką grupę osób - osoby pełniące aktywną rolę w realizacji Planu mają poczucie odpowiedzialności za wyniki całego procesu i mogą stać się "ambasadorami uczestnictwa" w swojej szkole.

Być oceniony w odniesieniu do zatwierdzonego planu i materiałów zgromadzonych podczas fazy wdrażania.

Być oceniany przez szeroką grupę osób bezpośrednio zaangażowanych w fazę wdrożeniową, a także przez tych, którzy byli "odbiorcami, beneficjentami" wdrożonej zmiany.

NARZĘDZIA I POMYSŁY

NARZĘDZIOWNIK HANNAM'A

Derry Hannam

Freelancer, pisarz, konsultant i prelegent w zakresie Edukacji na rzecz demokracji obywatelskiej.

REKOMENDOWANE ŹRÓDŁA INFORMACJI

Podsumowanie prowadzonego badania, analizy literatury fachowej oraz dostępnych teorii

Andersen, R.H., Jeppesen, A.H., and Gloy, T. (2014) Pupil Engagement in Education: A Means for Increased Academic Ability, Well-Being and Social Commitment. Randers: The Association of Danish Pupils (DSE Danske Skoleelever) (Dostępne na stronach DSE w języku duńskim lub angielskim)

Baginsky, M., and Hannam, D. (1999) School Councils: The Views of students and teachers. London: NSPCC (dostępne na portalu Amazon)

Breslin, T., Hallgarten, J., and Hannam, D. (2004) "I Was A Teenage Governor." Reports 1 and 2. London: ippr and Citizenship Foundation (dostępne online)

Fielding, M. and Bragg, S. (2003) Students As Researchers. Making A Difference. Cambridge: Pearson Publishing (dostępne na portalu Amazon)

Hannam, D. (2001) A Pilot Study to evaluate the impact of student participation aspects of the Citizenship Order on standards of education in Secondary Schools. London: Dept. for Education and Employment (dostępne bezpłatnie online m.in w języku angielskim w formacie CSV)

Holdsworth, R. (2006) Student Action Teams. Melbourne: CONNECT

Mager, U., and Nowak, P. (2012) "Effects of student participation in decision making at school. A systematic review and synthesis of empirical research." Educational Research Review, 7th Ed. pp 38-61 (dostępne bezpłatnie online)

Research Council of Norway (2001) Evaluating Reform 97. Project Catalogue. Oslo: Dept of Culture and Society. (dostępne w języku norweskim i angielskim)

Sebba, J. and Robinson, C. (2010) Evaluation of UNICEF Rights Respecting Schools Awards (RRSA) Scheme. Final Report. Brighton: Universities of Sussex and Brighton (dostępne online)

Whitty, G. and Wisby, E. (2007) Real Decision Making? School Councils in Action. DCSF Research Report RR001. London: DCSF (dostępne online)

Facebook Discussion on Student Voice, SPDM, student Democracy

Student Voice Research and Practice (grupa otwarte, językiem roboczym jest angielski)

Online Journals (bezpłatny dostęp)

CONNECT – miesięcznym o zasięgu międzynarodowym dotyczący demokracji uczniowskiej w szkołach wydawany przez Roger'a Holdsworth z Uniwersytetu w Melbourne,

Australijskie Międzynarodowe Czasopismo Student Voice (Głos Uczniów) – tworzony przez Dana Mitra – wydawany przez Uniwersytet Stanowy Penn, USA – zestawienie recenzji i opinii ekspertów, czasopismo tworzone przez praktyków w każdym wieku.

JAK STWORZYĆ SKUTECZNY SAMORZĄD UCZNIOWSKI?

Samorząd uczniowski powinien:

- mieć regulamin
- mieć jasno określony sposób podejmowania decyzji w różnych zakresach:
- przez zwykłą większość, większość kwalifikowaną (dwie-trzecie) lub konsensus
- spotykać się często i regularnie
- wybrać tzw. funkcyjnych, którzy rozumieją zakres i sposób wykonywania swoich obowiązków – np. przewodniczący, zastępca przewodniczącego, sekretarz, skarbnik samorządu
- posiadać miejsce do spotkań - najlepiej osobną salkę itp.
- być traktowany poważnie przez wszystkich nauczycieli i obsługę szkoły oraz wspierany przez dyrektora
- udostępniać każdemu w szkole porządek obrad przed spotkaniami i podsumowanie ze spotkań po nich
- podejmować ważne decyzje nie na pierwszych spotkaniach, gdzie rozpoczną się dyskusja, ale na kolejnych spotkaniach, po tym jak wszyscy uczniowie mieli szansę przemyśleć dyskutowany temat i wyrazić opinię
- posiadać własną tablicę informacyjną, stronę internetową, dostęp do radiowęzła lub telewizji szkolnej
- nie być zbyt licznym, ani zbyt mało licznym, między 20 a 40 osób, choć w większych szkołach może być liczniejszy już mieć rozszerzoną strukturę np. na poszczególne roczniki
- mieć kontrolę nad budżetem i kontem bankowym - pieniądze na ten cel powinny pochodzić częściowo ze środków szkoły a częściowo ze zbiórek samorządu
- mieć dostęp do szkolnego telefonu, komputera, drukarki, ksero

- być zaangażowany w tworzenie i egzekwowanie zasad panujących w szkole - np. w formie komisji sądowej, w której skład powinien wchodzić także przedstawiciel nauczycieli
- przeprowadzać regularne kampanie informacyjne, aby pokazać uczniom, rodzicom i personelowi szkoły rezultaty swojej pracy/zasadność istnienia
- współpracować z organizacjami uczniowskimi na szczeblu lokalnym i krajowym – przedstawicielom samorządu powinno umożliwić się wyjazdy na konferencje na szczeblu lokalnym lub krajowym np. poprzez współfinansowanie wyjazdów
- szkolić nowych członków samorządu; uczyć ich na czym polega praca w samorządzie
- uczestniczyć w zebraniach rady pedagogicznej, spotkaniach z dyrektorem, radą rodziców i wyrażać własne stanowisko, jeśli omawiana jest tematyka dotyczy spraw uczniowskich
- uczestniczyć w zebraniach różnych zespołów pedagogicznych (nauczyciele konkretnych przedmiotów) jeśli temat ich obrad dotyczy efektywniejszych sposobów nauczania
- delegować reprezentantów na spotkania dyrektorów z przedstawicielem kuratorium itp.
- być zaangażowany w tworzenie i egzekwowanie szkolnej polityki w zakresie zapewnienia uczniom bezpieczeństwa w placówce i zapobieganiu przemocy itp.
- uczestniczyć w spotkaniach z uczniami, apelach, wywiadówkach itp., aby otrzymać informację zwrotną na temat swojej pracy i dać uczniom możliwość bezpośredniego zadawania pytań przedstawicielom samorządu na forum szkoły
- mieć w każdej chwili możliwość przedyskutowania problematyki przestrzegania/ łamania praw człowieka/ucznia w szkole – tego rodzaju sprawy nie powinny być ograniczone się do rozmów w toalecie albo jadalni

Spotkania samorządu uczniowskiego powinny:

- być otwarte dla chętnych uczniów niebędących członkami samorządu, którzy chcą się zaangażować w działalność lub projekty
- w sytuacji opisanej powyżej w samorządzie powinna być osoba odpowiedzialna za kontakt z takimi uczniami
- być na tyle długie aby zdążyć omówić wszystkie tematy z agendy spotkania, mieć na dyskusję i przemyślane podejmowanie decyzji
- odbywać się w czasie zajęć szkolonych – np. w trakcie wiedzy o społeczeństwie

Inne cenne wskazówki:

- reprezentanci klas i funkcyjni samorządu powinni być wybierani na okres roku, aby umożliwić zebranie doświadczeń "samorządowych" tak wielu uczniom jak to możliwe
- powinien być wyznaczony opiekun samorządu ze strony nauczycieli, który będzie uczestniczył we wszystkich lub w większości spotkań samorządu (opiekun powinien być wybrany przez samorząd)
- reprezentanci klas powinni zostać wybrani w klasach w demokratycznym głosowaniu, najlepiej tajnym
- każda klasa powinna wybrać dwóch przedstawicieli zmotywowanych do pracy w samorządzie
- klasa powinna spotykać się regularnie pod kierunkiem swojego przedstawiciela z przedstawicielami samorządu, aby posłuchać i przedyskutować propozycje i otrzymać informację

zwrotną od samorządu; w ten sposób wszyscy uczniowie mogą zostać włączeni w procedurę demokratycznego podejmowania decyzji i uczyć się jej

- jak największa liczba uczniów powinna mieć możliwość pełnienia funkcji przewodniczącego i/lub sekretarza w trakcie spotkań klasowych
- członkowie samorządu powinni brać udział w spotkaniach z rodzicami
- spotkania klasowe powinny tworzyć i egzekwować zasady współżycia klasowego
- powinno być jasne dla wszystkich w szkole jak można wprowadzić do agendy spotkania samorządu interesującą ich temat, ważną kwestię

JAK WDRAŻAĆ DEMOKRACJĘ W SZKOLE ?

Lista pomysłów

- Zaplanuj aktualizację zasad pracy Samorządu Szkolnego - "zróbmy to naprawdę skutecznie!", stwórz mową strukturę, aby zaangażować wszystkich uczniów!
- Negocjuj aby od 10% do 20% zajęć dotyczyło tematów, zagadnień interesujących dla uczniów (i nauczycieli) i program tych zajęć był zaprojektowany wspólnie – zajęcia mogą odbywać się popołudniami lub można zorganizować 1 dzień tematyczny i zaplanować pracę w grupach mieszanych np. wiekowo – upewnij się że uczniowie mają wpływ na wybór osób prowadzących zajęcia (zarówno uczniów, jak i nauczycieli)
- Powołaj zespoły ds. działań społecznych, który będzie miał za zadanie wyznaczać tematy do przeprowadzenia pogłębionej analizy, podejmowania interwencji, planowania działań. Przykładem tego działania jest również włączanie młodzieży do grup roboczych, zespołów tematycznych działających w szkole np. w obszarze bezpieczeństwa czy zdrowia
- Utworzyć komitet sądowy lub inny organ tego typu składający się zarówno z uczniów jak i nauczycieli, z założeniem regularnych zmian składu orzekającego
- Stworzyć lub przyłączyć się do międzynarodowej organizacji uczniowskiej
- Zostań szkołą przestrzegającą prawa (zgodnie z wytycznymi UNICEF)
- Zachęcanie studentów do brania udziału w projektach edukacyjnych
- Stworzyć grupy robocze składające się z uczniów i nauczycieli, aby na bieżąco być informowanym o planowanych zmianach, działania w szkole (mogą to być np. grupy tematyczne w samorządzie)
- Niech uczniowie wybierają swoich nauczycieli np. matematyki lub języka angielskiego
- Zainspiruj się Międzynarodowym Programem Baccalaureate i zachęcaj uczniów do pracy w demokratycznych grupach współpracy realizujących projekty osobistych i społeczne
- Utwórz szkolną lub miejską gazetę, stację radiową lub telewizyjną w której będą udzielać się uczniowie
- Dąż do powstania lokalnej rady ds. edukacji, aby umożliwić szkole i społeczności wymianę wiedzy, doświadczeń oraz wzajemne wsparcie techniczne (np. udostępnianie obiektów)
- Stworzyć program i przeprowadzaj szkolenie dla nowych nauczycieli
- Zorganizuj jednodniową konferencję lub inne wydarzenie poświęconą demokracji szkolnej
- Utworzyć "koła naukowe" w poszczególnych dziedzinach nauczania
- Zaangażuj uczniów w proces powoływania nowych nauczycieli

- Utwórz „komitet biblioteczny” dla studentów i zapewnij mu budżet (aby młodzież mogła decydować o zakupie pozycji książkowych do biblioteki)
- Utwórz szkolny sklepik, bank lub przedsiębiorstwo społeczne (np. uczniowską spółdzielnię socjalną), w funkcjonowanie których zaangażowani będą uczniowie
- Wypracuj i wdrażaj skutecznego programu przeciwko przemocy w szkole np. pt. "Bez zastraszania"
- Utwórz bardziej partycypacyjne / demokratyczne klasy
- Organizuj szkolne bale, potańcówki
- Stworzyć schematy wzajemnego (uczeń z uczniem) mentoringu, doradztwo lub systemu mediacyjnego
- Zapewnij tzw. coaching uczniowski, zapewnij młodzieży okazję do zarządzania lub współzarządzania zespołami sportowymi
- Stwórz broszurę szkolną dla uczniów

Hannam sugeruje wybranie trzech obszarów, które Twoim zdaniem dobrze działają w Twojej szkole, a drugich trzech, które nie działają dobrze, wymagają ulepszeń. Przygotuj sobie argumenty, które spowodowały że dokonałeś właśnie takiego wyboru aby móc je przedstawić uczniom i nauczycielom.

INICJATYWY I NAJLEPSZE PRAKTYKI

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA “SZKOŁY PARTYCYPACYJNE NA RZECZ LEPSZEJ DEMOKRACJI”

Partycypacja, obywatelstwo i demokracja w szkołach była tematem pierwszej Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej przez Sieć The Network of Democratic Citizenship Schools. Konferencja "Szkoły Partycypacyjne na rzecz Lepszej Demokracji", która odbyła się w dniach 19-21 kwietnia 2017 roku na Uniwersytecie w Algarve w Faro (Portugalia), stała się przestrzenią i czasem wspólnej refleksji, tworzenia sieci i dzielenia się dobrymi praktykami, narzędziami i doświadczeniami. Wydarzenie zostało zorganizowane dzięki wsparciu programu Erasmus +, przez ECOS - Cooperativa de Educação, Cooperação e Desenvolvimento CRL we współpracy z zespołem szkół Pinheiro e Rosa oraz partnerami lokalnymi, Uniwersytetem w Algarve i regionalnym departamentem Instituto Português do Desporto e Da Juventude (portugalski Instytut Młodzież i Sportu). Poczęstunek podczas konferencji, obsługę recepcji i biega pomoc uczestnikom wydarzenia zapewniali uczniowie klas o profilu: Turystyka, Organizacja Wydarzeń oraz Gastronomia zespołu szkół Pinheiro e Rosa. W konferencji wzięło udział ponad 200 osób, w tym nauczyciele, uczniowie, przedstawiciele organizacji pozarządowych, naukowcy, eksperci, władze lokalne i przedstawiciele administracji regionalnej. Konferencja była prowadzona w dwóch językach, po angielsku i portugalsku zapewniając tłumaczenie symultaniczne. Większość wykładów, dyskusji panelowych była transmitowana na żywo za pośrednictwem Internetu, co umożliwiło udział szerokiej grupie odbiorców m.in. przedstawicielom szkół i organizacji pozarządowych z całej Europy. Pierwszy dzień konferencji rozpoczął się dyskusją otwierającą, w której udział wzięli przedstawiciele gminy Faro, Francisco Soares, dyrektora Zespołu Szkół Pinheiro e Rosa i Sofia Martins z zarządu ECOS CRL.

Kolejnym elementem konferencji była prezentacja Sieci The Network of Democratic Citizenship Schools, przygotowana przez nauczycieli, uczniów i innych pracowników z 3 szkół i 3 organizacji

pozarządowych, które realizowały projekt. Prezentacja składała się przedstawienia głównych celów projektu, zrealizowanych działań i rezultatów tego 2-letniego przedsięwzięcia (więcej informacji można znaleźć na stronie www.ecos.pt).

Na zakończenie I dnia uczestnicy konferencji mogli wziąć udział w wydarzeniu kulturalnym, wysłuchać inspirującej opowieści storytellera Fernando Guerreiro, zrelaksować się podczas koktajlu przy dźwiękach muzyki świata prezentowanej przez projekt Discossauro i skosztować tradycyjnych portugalskich potraw z owoców morza.

Tematem przewodnim II dzień konferencji była "Szkoła i Demokracja". Zaczęła się od panelu ekspertów, moderowanego przez Isabel Duarte, nauczycielkę, ewaluatora projektów i trenerkę prowadzącą zajęcia dla innych nauczycieli. W panelu uczestniczyli: Derry'ego Hannam'a, naukowiec, pisarz i ekspert w zakresie Edukacji Obywatelskiej i António Branco Dziekan Uniwersytetu w Algarve. Ekspertci zostali poproszeni o odpowiedź na kilka trudnych pytań, m.in.: "Co rozumiemy przez demokrację w szkole? Co to jest? Dlaczego warto ją wdrażać? Jak można to zrobić? I czy to działa? "

Poarranna sesja II dnia konferencji zakończyła się inspirującymi prezentacjami w stylu Pechakucha na temat inicjatywy wpisujących się w temat dnia czyli "Szkoły i Demokracja". Podczas popołudniowej sesji i następnego poranka uczestnicy konferencji mieli okazję wejść głębiej w świat prezentowanych inicjatyw i doświadczyć 8 wybranych "Inicjatyw dotyczących demokratycznej partycypacji w szkołach" (zapoznaj się z nimi poniżej i na kolejnych stronach magazynu).

Tę część konferencji zamknęła prezentacja "Narzędzia Demokratycznej Partycypacji" przygotowanych przez Sieć The Network of Democratic Citizenship Schools. Prezentacja zawierała informacje techniczne, a także relacje uczniów, nauczycieli i praktyków z organizacji pozarządowych z przeprowadzane w ich środowisku eksperymentów tworzenia i testowania Skali określającej poziom partycypacji w szkołach oraz wypracowywania i realizacji Strategicznych Planów Działań dla szkoły wzmacniających mechanizmy partycypacyjne.

Trzecia część konferencji była poświęcona "Sieciom i społecznością uczącym się". Wprowadzenie teoretyczne i przykłady działających sieci szkół zaprezentował Fernando Cardoso, dyrektor wykonawczy portugalskiego Stowarzyszenia Kreatywności i Innowacji (APGICO). José Pacheco natomiast, założyciel projektu "Make the bridge" (Zbuduj Most) i "Anchor" („Kotwica”), zaproponował inspirująca i zarazem prowokująca wirtualną konferencję za pośrednictwem Skype o "Szkołe, demokracji i społecznościami uczącym się".

Po oficjalnym uruchomieniu Sieci The Network of Democratic Citizenship Schools zaproponowano uczestnikom konferencji pracę metodą Open Space, gdzie każdy mógł zaproponować własną opinię na poruszane podczas konferencji tematy, przedstawić swój pomysł na rozwój sieci lub jej dookreślenie oraz przedyskutować wspólne zalecenia, spostrzeżenia jak organizatorzy chcieliby opublikować w formie podsumowania konferencji.

Grupa teatralna Tapete Mágico (Magiczny Dywan) na zakończenie konferencji zaprezentowała krótki spektakl pt. "Nowe formy cenzury". Konferencja zakończyła się uroczystą kolacją w centrum Faro, podczas której padały deklaracje przyszłych wspólnych przedsięwzięć, kontynuacji działań i regularnego dostarczania energii do rozwoju Sieci The Network of Democratic Citizenship Schools już po zakończeniu projektu realizowanego w ramach Programu Erasmus +.

Wszystkie materiały konferencyjne, dokumentacja filmowa rozmów i opinie uczestników są dostępne na stronie www.democraticschools.ecos.pt. Wybrane fragmenty wypowiedzi Derry'ego Hannam'a i Jose Pacheco można znaleźć na stronach 4 i 8 Magazynu.

Jeszcze raz dziękujemy wszystkim przygotowującym i uczestniczącym w Konferencji za ich niezwykle zaangażowanie.

INICJATYWY PROMUJĄCE DEMOKRATYCZNĄ PARTYCYPACJĘ W SZKOŁACH

Parlament Dzieci i Młodzieży

Petra Zega ze słoweńskiego Stowarzyszenia Przyjaciół Młodzieży
Leonor Mendes i Sofia Solayman, przedstawiciele regionu Algarve do Portugalskiego Parlamenty Młodzieży na rok 2017

Sesja składała się z prezentacji słoweńskiego Parlamentu Dzieci i Młodzieży, prezentacji wideo portugalskiego Parlament Młodzieży oraz wypowiedzi niektórych członków tego Parlamentu reprezentujących w nim region Algarve w 2017 r.

Uczestnicy mieli okazję zrozumieć podobieństwa między portugalskimi a słoweńskimi programami: zarówno w odniesieniu do postrzegania demokracji i jej wdrażania na różnych poziomach: szkolnym, regionalnym, jak i krajowym. Sesja obejmowała także dyskusje o tematach jakie są poruszane w Parlamentach Młodzieżowych, znaczeniu tych instytucji oraz o bieżących kwestiach politycznych i wyzwaniach jakie stoją przez naszymi społeczeństwami.

Podczas wystąpienia wszyscy podkreślali jak cennym doświadczeniem dla młodzieży jest udział w obradach Parlamentów Młodzieżowych, i jak korzystnie udział w takich strukturach przekłada się to na promowanie aktywnego obywatelstwa, wdrażanie zasad demokracji w szkołach i poza nimi. Jest to także sposób na wzmocnienia słyszalności głosu młodzieży i rozwijania ich umiejętności komunikacyjnych, zdolności do podejmowania decyzji i poczucia odpowiedzialność za siebie i środowisko w którym się funkcjonują, zarówno w wymiarze społecznym, ekologicznym czy gospodarczym.

Zauważono także, że tego rodzaju programy skierowane są głównie do młodzieży już aktywnej, zmotywowanej do działania w swojej społeczności i nią są dostępne dla uczniów bardziej biernych, a to z nimi najintensywniej powinniśmy pracować. Ponadto uczestnicy debatowali nad brakiem informacji zwrotnych od władz do których trafiają postulany Parlamentów młodzieżowych i braku wiedzy o efektywności pracy Parlamentów poprzednich kadencji. Ze strony rządów brakuje też jasnych wskazówek w jakich obszarach tematycznych głos Parlamentów Młodzieżowych może być brany pod uwagę, co powoduje rozminięcie się pracy Parlamentu z rzeczywistością, generuje nieporozumienia, rozczarowania i w konsekwencji marginalizuje znaczenie tego rodzaju inicjatyw.

Zdjęcie: Słoweńskie Stowarzyszenia Przyjaciół Młodzieży

Farol – Społeczność ucząca się

Elizabete Gerónimo, Leonardo Martinho, Afonso Batista, Catarina Martinho, Lina Gonçalves, nauczyciele, uczniowie i rodzice z projektu Farol – Zespołu Szkół Padre Vítor Melícias, Torres Vedras

Ten projekt pilotażowy miał za zadanie opracować metodologię pracy w szkole podstawowe, która aktywnie angażowałaby rodziców, opiekunów uczniów w procesy pedagogiczne, krótko mówiąc w uczenie ich dzieci (np. przez prowadzenie warsztatów tematycznych, prowadzenie zajęć dla uczniów i uatrakcyjnianie wolnych chwil i przerw). Metodologia zakłada, że rodzice spotykają się z zespołem pedagogicznym i koordynatorem projektu, aby podzielić się swoimi pomysłami, przedstawić własne zasoby i opracować działania, które mają być później zrealizowane w trakcie lekcji, ale ostateczna decyzja które z przygotowanych propozycji zostaną wdrożone należy do zgromadzenia uczniów, które dyskutuje i głosuje nad propozycjami.

Szacunek, solidarność, odpowiedzialność, autonomia, dzielenie się, opinia i wybór to niektóre z wartości i umiejętności, które projekt ma zamiar rozwijać wśród uczniów. Szkoła uważa się za "społeczność uczącą się", ponieważ wszyscy przyczyniają się do wiedzy i doświadczenia każdego.

Warsztat składał się z ogólnej prezentacji projektu, a następnie sesji pytań i odpowiedzi między publicznością a nauczycielami, rodzicami i uczniami z projektu Farol. Uczestnicy tej sesji uznali ten projekt za przykład, za którym warto podążyć, w których zabawa i nauka ze sobą współgrają (czyniąc proces uczenia się łatwiejszym i bardziej naturalnym), rodzice są zaangażowani w określanie i realizację zajęć szkolnych, a także potrzeby, zainteresowania i preferencji uczniów są respektowane, zasadniczo to oni mają prawo do podejmowania decyzji podczas demokratycznie zorganizowanych zgromadzeń.

Zdjęcie: Projeto Farol

Narzędzia dzielenia się, partycypacji i współpracy

Ana Pinheiro, Clara Abegão, André Silvestre, Beatriz Beijinha, Beatriz Iria, Sofia Inácio, Inês Vilão, Joana Gomes, Miriam Luis e Paulina Fernandes, nauczyciele i uczniowie z zespołu szkół Pinheiro e Rosa z Faro, Portugalia

W tradycyjnej metodologii nauczania, odpowiedzialność za proces uczenia się spoczywa na jednej osobie, a metody pracy są powtarzalne i stały: nauczyciel przedstawia, a uczeń musi słuchać uważnie.

W XXI wieku fundamentalne znaczenie ma stworzenie innej dynamiki w klasie, aby wykład nie był preferowanym instrumentem przekazywania i zdobywania wiedzy. W klasie, w której nauczyciel stawia ucznia w centrum uwagi, działania edukacyjne odbywają się na różne sposoby w zależności od wiedzy, wyobraźni, motywacji i zainteresowań każdego z nich. Odpowiedzialność za zdobywanie wiedzy jest dzielona, a uczniowie nie są spokojnymi i biernymi słuchaczami. Jest to demokratyczny model funkcjonowania klasy skoncentrowany na procesie uczenia się! W dzisiejszych czasach nauczanie i uczenie się wymagają więcej elastyczności osobistej i grupowej, są mniej

skoncentrowane na absorbowaniu jasno określonej treści, a bardziej otwarte na procesy badawcze i komunikacyjne, wykorzystujące między innymi ogromny potencjał nowych technologii.

Z uwagi na fakt, że uczniowie i nauczyciele zespołu szkół Pinheiro e Rosa, z klas o profilu zawodowych, specjalizacja z obszaru ochrony zdrowia (asystent ds. opieki), testowali nową formę nauki w grupach, społecznościach uczących się (collaborative learning) postawiliśmy przed nimi wyzwanie: przygotowanie warsztatów na temat ich doświadczeń. Rezultatem było przedstawienie kilku bezpłatnych narzędzi online, które mogą być wykorzystane do promowania współpracy, współdziałania i zaangażowania uczniów. Wszystko zostało przygotowane i przedstawione przez uczniów i nauczycieli szkoły, którzy stali się niejako mentorami i promotorami prezentowanych narzędzi jako mediatorzy lub mentorzy.

Zdjęcie: Inês Castela

Edukacja Społeczna i Szkoły Partycypacyjne

Isabel Timóteo, Márcia Cardoso, Ana Eloisa Carvalho, CleciMattos, Isabel Vieira, Joana Araújo, Maria João Araújo, Marta Pinheiro, Olavo Boa Morte, Tatiana Barbosa, nauczyciele i studenci z Wyższej Szkoły Edukacji z Porto.

Corocznie studenci ostatniego rocznika Wyższej Szkoły Edukacji z Porto, kierunku Edukacja Społeczna opracowują około 50 projektów edukacji społecznej dla różnych instytucji i biorąc pod uwagę różne konteksty społeczne, wspólnotowe, nie raz projekty dotyczyły także środowisk szkolnych. Wsparcie ze strony personelu dydaktycznego, współorganizowanie staży w lokalnych podmiotach, a przede wszystkim projekty edukacji społecznej mające przyczynić się do zmniejszenia nierówności społecznych, stymulowanie nowych form współpracy, solidarności, udziału społeczeństwa obywatelskiego, a także do rozwoju osobistego i społecznego.

Projekty są tworzone na bazie metodologii opierającej się na badaniach, aktywnych formach zdobywania wiedzy i koncepcji krytycznego myślenia na temat otaczającej rzeczywistości i wyciągania z tych zjawisk lekcji na przyszłość. Uczestnictwo jest tematem przekrojowym dla wszystkich projektów.

Warsztat składał się z gry symulacyjnej obrazującej proces budżetu partycypacyjnego, w którym zaangażowanie uczniów było słabe czy wręcz pozorne. Prezentowane scenki były podstawą do debaty, w której uczestnicy omawiali takie tematy jak: system szkolny, powszechne umniejszanie znaczenia opinii uczniów; reakcje szkół na próby wprowadzenia zmian w sposobie ich funkcjonowania; pomysły na promowanie „słyszalności” głosu uczniów i wzmacniania jego wpływu na proces podejmowania decyzji w szkole; jak badać czy realizowane są jedynie działaniami fasadowymi, czy też skutecznie pozwalają nam (nawet jeśli w długoterminowej perspektywie) udoskonalać procesy partycypacyjne. To była bardzo żywa i ciekawa debata między nauczycielami, wykładowcami akademickimi, studentami edukacji społecznej i praktyków organizacji pozarządowych.

Zdjęcie: ESE/IPP

Szkoła Ponte

Paulo Topa, David Braga and Martim Ferreira, nauczyciele i uczniowie ze szkoły Ponte z Santo Tirso, Portugalia

Szkoła Ponte (MOST) jest bardzo wyjątkową szkołą publiczną, inną niż te tradycyjne. Jak działa? Nie ma w niej roczników, cykli edukacyjnych, klas, instrukcji, testów i tradycyjnych sal lekcyjnych. Uczniowie są pogrupowani według wspólnych zainteresowań w celu opracowania projektów badawczych. Są też indywidualne badania, następnie prezentowane na forum całej szkoły. Uczniowie mają możliwość zwracać się do wszystkich nauczycieli z prośbą o pomoc. Jeśli oni nie są w stanie na pytania odpowiedzieć, kierują ucznia do konkretnego specjalisty. W szkole funkcjonuje Zgromadzenie Ogólne wszystkich uczniów, które decyduje o zasadach i działaniach funkcjonujących w szkole.

Panel zawierał także projekcję krótkiego filmu o szkole, a następnie sesję pytań i odpowiedzi, gdzie publiczność okazała ogromne zainteresowanie szkołą. Nauczyciele i wykładowcy uniwersyteccy skupiali swoje pytania na tematy metodologiczne i organizacyjne. Uczniowie szkół średnich natomiast, byli bardzo zaskoczeni taką formą funkcjonowania szkoły i mieli wiele praktycznych pytań, na przykład w jaki sposób uczniowie są oceniani, jak szkoła upewnia się, że wszyscy się uczą i jak uczniowie będą mogli kontynuować naukę w tradycyjnych szkołach po opuszczeniu szkoły Ponte. Na koniec panelu wielu z uczniów zadeklarowało, że chcieliby uczyć się w szkole, takiej jak Ponte.

Dowiedź się więcej czytając rozdział Szkoły Demokratyczne - Najlepsze praktyki na stronie 24.

Zdjęcie: noticiasmagazine.pt

Niebieska przestrzeń (Blue Space) / Niebieski Zmysł (Blue Sense), Publiczna Klasa

Ana Bela Fernandes, Patrícia Batista, Miguel Cheta nauczyciele, artyści i uczniowie 10 klasy ze szkoły Dra. Laura Ayres School Cluster z Quarteira, Portugalia

Niebieska Przestrzeń/ Niebieski Zmysł to projekt, w którym wykorzystuje się sztukę do pracy z uczniem w celu podwyższenia jego umiejętności społecznych i interpersonalnych oraz do uczenia dwóch przedmiotów: języka portugalskiego i angielskiego.

Pilotażowy program, zintegrowany z projektem 10x10, został opracowany na poziomie krajowym przez Fundację Calouste Gulbenkian i polegał na zawiązaniu partnerstwa pomiędzy władzami lokalnymi a szkołami, skupiając artystów, nauczycieli i uczniów w celu promowania nowych strategii komunikacji i zdobywania wiedzy, które są bardziej efektywne w przyciąganiu uwagi, motywowaniu i zaangażowaniu uczniów w środowisku swojej klasy.

Sesja pt. publiczna klasa, miała służyć prezentacji przeprowadzonego programu pilotażowego i wzbudzeniu refleksji, na temat procesu jaki zaistniał w klasie, w której go realizowano. Sesja zakończyła się swoistym wezwaniem do rewolucji edukacyjnej, pokojowej rewolucji poprzez

sztukę, nowatorskie metodologie pedagogiczne, zwiększenie liczby projektów wybieranych przez uczniów...

Zdjęcie: Inês Castela

Szkolne Budżety Partycypacyjne

Anna Pomykoł, koordynator projektu w Stowarzyszeniu CRIS z Rybnika, Polska
Katarzyna Korba, pracownik Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Rybnik, Polska
Cátia Orvalho i Rafaela Ferraz, uczniowie z zespołu szkół Pinheiro e Rosa

Panel poświęcony był polskim doświadczeniom w wykorzystaniu metodologii budżetowania partycypacyjnego jako narzędzia edukacji obywatelskiej wśród młodzieży i obywateli zaangażowanych w rozwój lokalny.

Przedstawicielka Miasta Rybnika przedstawiła metodologię stosowaną w pięciu edycjach budżetu obywatelskiego w swoim mieście. Zwracając szczególną uwagę na wprowadzane udoskonalenia mające na celu zwiększenia uczestnictwa młodzieży. Ilość publicznych pieniędzy przeznaczanych na tą inicjatywę zwiększała się w Rybniku co roku (w 2017 r. było to 3 miliony złotych). Od 2015 r. minimalny wiek osób uprawnionych do zgłaszania inicjatyw i głosowania w budżecie obywatelskim obniżono do 16 lat, zwiększając tym samym udział młodych ludzi w tym procesie. Przedstawicielka organizacji pozarządowej z Rybnika przedstawiła 3 projekty realizowane przez jej organizację (Stowarzyszenie CRIS) w różnych szkołach, w których wykorzystano budżet partycypacyjny jako narzędzie włączenia uczniów do współtworzenia rzeczywistości szkół i promowania ich zaangażowania obywatelskiego, przygotowując tym samym młodzież do pełnego uczestnictwa w różnych procesach decyzyjnych.

Portugalscy uczniowie z zespołu szkół Pinheiro e Rosa przedstawili swoje doświadczenia z pierwszej edycji ogólnokrajowego programu Szkolnych budżetów partycypacyjnych, który został wdrożony na początku 2017 roku.

Po prezentacjach odbyła się krótka dyskusja z publicznością na temat największych wyzwań związanych z zaangażowaniem młodzieży w działania obywatelskie i procesy decyzyjne, a także zachęcanie rodziców, nauczycieli i decydentów do dzielenia się swoją decyzyjnością z młodzieżą.

Zdjęcie: CRIS

Rola samorządów lokalnych w promowaniu obywatelstwa w szkole

Guillermo Carabaño, Urząd Miasta Kordoby, Hiszpania

"La Solidaridad Tarea de Todas y Todos" (Solidarność jest zadaniem dla każdego) to program edukacyjny na rzecz rozwoju Miasta Kordoby, dotyczący stworzenia platformy porozumienia, przyjaznej formy komunikacji między władzami miasta, szkoła i organizacjami pozarządowymi opartej na pokoju i solidarności.

Obecnie (2017 rok) realizowana jest 17-sta edycja programu, który jest realizowany przez samorząd Kordoby od 1999 roku i ma na celu kształcenia nauczycieli w kwestiach dotyczących obywatelstwa na skalę światową (globalne obywatelstwo), podnoszenie świadomości uczniów na różne tematy związane z niesprawiedliwością, ubóstwem i wykluczeniem w świecie oraz wspieranie koordynacji działań między nauczycielami a organizacjami pozarządowymi, pełniącymi rolę strażników społecznej wrażliwości.

W ramach warsztatu uczestnicy mieli okazję zapoznać się ze szczegółowymi założeniami programu, sposobami na jego realizację i usłyszeć o innych inspirujących przykładach promowania postaw obywatelskich i poczucia solidarności przez samorząd np. przez docenianie i wspieranie działań prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

Więcej informacji na temat programu można znaleźć na stronie programu: <http://cooperacion.cordoba.es/inicio-solidaridad>

Zdjęcie: cooperacion.cordoba.es

Wnioski i rekomendacje:

- Większość ludzi nie wierzy w obecne systemy i struktury polityczne czy polityków, a generalnie rzecz biorąc, osoby zaangażowane w politykę to niewielki odsetek tych, którzy mają władzę
- W celu odnowienia demokracji należy stworzyć mechanizmy przywracania zaufania i oddania między osobami zajmującymi stanowiska polityczne i resztą społeczeństwa
- Żyjemy w społeczeństwie niezwykle konsumpcyjnym, gdzie konsumujemy wszystko (nie tylko rzeczy, ale i pomysły, dzieła, a nawet emocje) w sposób bezkrytyczny i niepotrzebny
- Aby odzyskać demokrację, musimy zmienić nasze nawyki i sposób funkcjonowania, aby stać się bardziej aktywnymi i świadomymi konsumentami i obywatelami
- Demokracja nie może się nauczyć z wykładów teoretycznych, można się jej nauczyć jedynie przez doświadczenia jej mechanizmów, przez "życie w demokratyczny sposób"
- Demokracja nie wystarczy; musi być obudowana etyką i przekonaniem i wartością
- Szkoła pełni niezwykle istotną rolę w wychowaniu młodzieży i może pełnić równie ważną rolę w promowaniu i kształtowaniu demokracji np. zapewniając młodym możliwość do współdecydowania o własnym procesie uczenia się, kierunkach strategicznego rozwoju szkoły, jej zarządzaniu, a także budowaniu relacji z lokalnymi, krajowymi czy międzynarodowymi społecznościami
- Większość szkół nie jest demokratyczna, nauczyciele uczą tego, czego ktoś kazał im uczyć, program nauczania są atomizowany, decyzje pochodzą z góry - konieczne jest stopniowe wprowadzanie zmian w tej rzeczywistości; kluczowe w tym dążeniu jest edukowanie nauczycieli, którzy mogą w swojej codziennej pracy wprowadzać oczekiwane zmiany
- Szkoły muszą zostać przededefiniowane przez tych, którzy je tworzą
- Każda szkoła demokratyczna jest wyjątkowa i istnieje wiele sposobów na rozwijanie edukacji demokratycznej, ważne jest, aby używać kombinacji różnych praktyk, ponieważ bardzo trudno byłoby znaleźć jeden model, który zaspokoiłby wszystkie potrzeby
- Na świecie jest wiele szkół demokratycznych, ale większość z nich jest prywatna
- Ponieważ większość młodych ludzi uczęszcza do szkół publicznych, ich demokratyzacja jest kluczowa i pilna, zwłaszcza weźmiemy pod uwagę konieczność przededefiniowania obecnych systemów demokratycznych i stawienie czoła wyzwaniom przyszłości
- Istnieje wiele ścieżek i sposobów promowania demokracji i partycypacji w podejmowaniu decyzji - wiele projektów i działań jest realizowanych przez różne szkoły i organizacje - wszystkie są cenne i powinny być docenione oraz powszechnie dostępne
- Ważne jest, aby zrozumieć, jak zabrać wokół siebie większą liczbę szkół, przede wszystkim więcej szkół państwowych zainteresowanych próbą demokratyzacji: grupy w mediach społecznościowych mogą być w jednym ze sposobów (np. FB Grupa Student Voice Research and Practice).

- Lokalne i międzynarodowe sieci łączące różne szkoły i organizacje mogą zapewnić członkom wzajemną motywację, wymianę informacji, wzajemne uczenia się, szkolenia nauczycieli, pracowników i uczniów, silniejszy głos i siłę wpływania na zmiany
- Istniejące sieci Szkół Demokratycznych składają się głównie ze prywatnych szkół, które zbudowano jako miejsca demokracji, będące pionierami w rozwiązaniach, które mogą służyć jako inspiracja i przykład
- Istnieje potrzeba stworzenia Sieci, w której mogą funkcjonować tradycyjne szkoły publiczne, które zamierzają rozpocząć lub wzmocnić swoją drogę, w kierunku Szkoły Partycypacyjnej, "udemokratyzowanej"
- Sieć The Network of Democratic Citizenship Schools mogłaby stać się taką siecią, jest bowiem otwarta na więcej szkół i organizacji pozarządowych

VOX POP: Wrażenia po Międzynarodowej Konferencji

Konferencja była żywa, ponieważ byli też młodzi uczestnicy. Uważam konferencję za bardzo interesującą, przede wszystkim dlatego, że miałam okazję poznać przykłady wielu małych projektów realizowanych w Portugalii, Polsce i Słowenii nakierowanych na jeden cel: umożliwienie młodym ludziom uczestniczenia w szkołach, społeczeństwach i środowiskach, w których żyją. Dziękuję za okazję udziału w tym wydarzeniu podsumowującym cały projekt!

Petra Zega, Asystent Programu

Słoweńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Młodzieży

Dla mnie była to wielka szansa, że mogę powiedzieć coś o codziennym życiu w mojej szkole, tym bardziej, że czułam, iż moja i innych uczniów opinia była uważnie wysłuchiwana przez nauczycieli i przedstawicieli organizacji pozarządowych. Jestem bardzo dumny, że mogę być tutaj w Faro, jest to świetna okazja, aby poznać ludzi z różnych krajów, słyszeć, co mają do powiedzenia na temat demokracji w szkołach, jak u nich wygląda codzienne funkcjonowanie szkoły, i że mogę uczyć się od innych bazując na ich doświadczeniach.

Mateusz Dornia, uczeń

IV Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Rybniku (Polska)

Jedną szczególną rzeczą, którą zapadnie mi głęboko w pamięci po tej konferencji to fakt, że prezentowany podczas konferencji projekt powstał "samodzielnie" (self-directed), realizowały go 3 szkoły, nie było tu nadzorującego uniwersytetu, oficjalnych wytycznych ministerialnych czy programu rządowego kierowanego przez urzędników z centrali(...) Najbardziej ekscytująca jest samorozwojowa natura tego projektu. Brak hierarchii, tylko trzy szkoły współpracujące ze sobą, a przede wszystkim realizujące założenia projektu wspólnie z grupą swoich niesamowitych uczniów! I to jest druga rzecz, którą zabiorę ze mną, Ci fantastyczni młodzi ludzie tutaj.

Derry Hannam

Freelander, pisarz, prelegent

Ekspert w zakresie Edukacji Obywatelskiej

Naprawdę świetnie się bawiłam w czasie tej trzydniowej konferencji i mam nadzieję, że ten projekt pomoże mojej szkole poprawić coś i chciałabym zaangażować więcej szkół w jego realizację.

Alessia Steffè, Wolontariuszka w projekcie i uczennica

Gimnazja Gian Rinaldo Carli Koper (Słowenia)

INICJATYWY I NAJLEPSZE PRAKTYKI

SZKOŁY DEMOKRATYCZNE: NAJLEPSZE PRAKTYKI

Ponad 500 szkół na całym świecie jest pionierami i testuje demokratyczne metody edukacyjne. Dla tych, którzy nadal uważają, że hierarchiczny i stawiający nauczyciela w centrum uwagi model szkoły jest jedyną możliwością, zachęcamy do zapoznania się z 5 wybranymi przykładami Szkoły Demokratycznej, które mogą pomóc zmienić zdanie i być inspiracją do działania. Poznaj te Szkoły poniżej!

Źródło: www.summerhillschool.co.uk

Zdjęcie: Axel Kühn, Niemcy, Wikipedia

SZKOŁA W

SUMMERHILL

Szkoła Prywatna

Wielka Brytania

Założona w 1921 roku, jest to prawdopodobnie najstarsza i najbardziej znana szkoła alternatywna lub tzw. "wolna". Jest to demokratyczna, samorządna szkoła, w której dorośli i dzieci mają taki sam status. Życie codzienne jest regulowane przez spotkania szkolne, w których każdy ma równy głos. Jej filozofią jest umożliwienie osobie bycia wolnym - każde dziecko może podążać własną drogę, kierując się swoimi zainteresowaniami i rozwijając się w osobę, którą chce być.

Wspólnota ma kulturę postrzegania procesu uczenia się jako wartości, zwłaszcza uczenia się przez doświadczanie, dyskusję i życie w społeczności, udział i aktywne obywatelstwo. W szkole wykorzystuje się funkcję rzecznika, zgromadzeń ogólnych, w których uczestniczą odpowiedzialni przyjaciele, starsze dzieci, personel i wspólnie tworzą prawa chroniące członków społeczności. Istnieje etos zaangażowania i wzajemnej opieki, a także mówienie o problemach i niebezpieczeństwach.

Program nauczania obejmuje wszystko, co się tam dzieje: nie ma jasnej linii między nauką wewnątrz i na zewnątrz klasy. Wolność uczęszczania lub nie chodzenia na lekcje, jest centralną cechą filozofii szkoły.

Źródło: www.sudval.org

Zdjęcie: John Phelan, Wikipedia

SZKOŁA

SUDBURY VALLEY

Szkoła Prywatna

Stany Zjednoczone

Od momentu powstania w 1968 r. była miejscem, w którym dzieci mogą cieszyć się życiem, wolnością i dążeniem do szczęścia, kiedy dorosną do nowo powstającego świata.

Od początku swojego istnienia przyjmowano do szkoły bez względu na wiek, uczniowie mają tam swobodę korzystania ze swojego czasu, jak chcą i odkrywają świat swobodnie we własnym tempie i na swój własny sposób, biorąc tym samym odpowiedzialność za kształtowanie swojej ścieżki osiągnięcia dojrzałości. Rozwijają zdolność kierowania własnym życiem, odpowiedzialnością za swoje działania, ustalają priorytety, alokują zasoby, zajmują się złożonymi kwestiami etycznymi i pracują z innymi w tętniącej życiem społeczności.

Każdy uczeń i pracownik szkoły ma równy głos w zarządzaniu Szkołą. Cotygodniowy Spotkanie Szkolne określa zasady zachowania, korzystania z obiektów, planowanie wydatków i zatrudniania pracowników, a także deleguje

określone procedury dotyczące prowadzenia Szkoły różnym specjalistom. Ponadto wszyscy członkowie społeczności Szkoły uczestniczą w systemie sądowym Sudbury Valley. Sprawiedliwe sprawowanie wymiaru sprawiedliwości ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia uczucia zaufania w szkole.

Źródło: www.democratics.org.il

Zdjęcie: www.educationrevolution.org

SZKOŁA
HADERA

Szkoła Publiczna
Izrael

Założona w 1987 r. przez grupę rodziców i młodych wychowawców, którzy starali się znaleźć szkołę, która dałaby uczniom swobodę wyboru w nauce i innych zajęciach, doświadczając codziennego życia w ramach demokracji. Dzisiaj, dwadzieścia lat po jej założeniu, szkoła należy do oficjalnego izraelskiego systemu szkolnictwa publicznego, funkcjonującego jako instytucja nieregionalna z około 400 uczniami w wieku 4-18 lat.

Szkoła zapewnia swoim uczniom atmosferę szacunku, wolności i wyboru, w towarzystwie osób dorosłych o określonej roli, której istotą jest wspieranie uczniów, każdego na jego własnej drodze rozwoju.

Od strony organizacyjnej szkoła działa według modelu państwo demokratyczne: prawa jest stanowione przez szkolny parlament, którego członkami są uczniowie, nauczyciele i rodzice. Różne komisje, w których zasiadają uczniowie, nauczyciele i rodzice - są odpowiedzialne za zarządzanie codziennym życiem szkoły, a komisja dyscyplinarna, również złożona z uczniów, nauczycieli i rodziców, pełni funkcję sądu.

Źródło: www.escoladaponte.pt

Zdjęcie: Joaquim Rebelo, mapio.net

SZKOŁA PONTE
Szkoła Publiczna
Portugalia

Od 1976 r. ta szkoła publiczna opracowała innowacyjne założenia organizacyjne, pedagogiczne i metodologiczne, zbudowane w oparciu o wewnętrzną kulturę refleksyjną. Były one podstawą autonomii szkoły, stopniowo akceptowanej przez administrację rządową, aby z czasem stać się inspiracją dla zmiany niektórych przepisów krajowych. W 2003 roku został poddana zewnętrznej ocenie, audytowi przeprowadzonemu na zlecenie Ministerstwa, którego pozytywne wyniki pozwoliły podpisać pierwszą w Portugalii umowę o autonomii szkoły.

Podstawowymi zasadami tego projektu są demokracja i poszanowanie interesów uczniów. W związku z tym wspólnota edukacyjna jest również organem podejmującym decyzje (głównie podczas zgromadzeń ogólnych lub w zespołach zajmujących się rozwiązywaniem konfliktów), zarówno w kwestiach organizacyjnych, jak i tych dotyczących procesów uczenia się.

Proces uczenia się jest zorganizowany zgodnie z logiką projektową i pracy zespołowej: studenci są pogrupowani według wspólnych zainteresowań w celu opracowania projektów badawczych, a także indywidualnych projektów

edukacyjnych, po zakończeniu których dzielą się zdobytą wiedzą z kolegami. Przestrzenie szkoły są wielozadaniowe, z wymiennymi ścianami.

Źródło: www.projetoancora.org.br

Pic: ProjetoÂncora

SZKOŁA
ÂNCORA

Szkoła Prywatna (NGO)
Brazylia

Âncora to organizacja pozarządowa, założona w 1995 roku. Jej działalność miała na celu poprawę rzeczywistości dzieci i nastolatków rodzin o niskich dochodach w regionie Cotia (Brazylia), zapewniając edukacyjne, kulturalne, artystyczne i sportowe doświadczenia uzupełniające edukację szkolną.

W 2012, projekt Âncora uruchomił podstawową, bezpłatną szkołę prywatną, z innowacyjną filozofią edukacyjną zainspirowaną przez szkołę Ponte w Portugalii, wprowadzającą organizacyjny model demokratycznego zarządzania i reorganizacji tradycyjnych struktur edukacyjnych. W 2017 r. szkoła rozpoczęła kursy na poziomie szkoły średniej i została określona przez Ministerstwo Edukacji i Kultury jako jedna z 178 prawnych, innowacyjnych i kreatywnych instytucji w Brazylii.

Ich ideałem edukacji jest nauka bez murów, w przyjemności z innymi, poprzez wymianę doświadczeń, pomysłów, smaków i marzeń. Celem jest rozwój autonomii - edukatora i edukowanych. Podejmowanie decyzji odbywa się za pomocą zgromadzenia ogólnego, a rozwiązywanie konfliktów odbywa się w kręgach konwersacji.

PODRÓŻ EDUKACYJNA PO ISTNIEJĄCYCH MODELACH EDUKACJI

Wondering School to niezależny i nie nastawiony na zysk projekt, którego celem było poznanie, nauczenie się i dzielenie się inspirującymi praktykami edukacyjnymi, które przybliżają nas do tego, co nazywamy wyzwaniem edukacji. Podczas podróży po istniejących modelach edukacyjnych twórcy projektu Marianne Osório i Charlie Shread zebrali informacje, które mogą posłużyć jako materiały do nauki i dialogu na temat przededefiniowania edukacji szkolnej.

Od lutego 2015 r. uczestniczyli w wydarzeniach, pobudzali dialogi i doświadczali świata edukacji wspólnie z wychowawcami i uczniami, a do tego kręcili filmy wideo dotyczące edukacji i odwiedzanych projektów, rodzin i szkół, w tym Summerhill z Wielkiej Brytanii, Projeto Âncora, Escola Lumiar i Politeia Escola Democrática z Brazylii oraz Escola da Ponte z Portugalii.

Ich najnowszy projekt "Kręgi szkolne" (obecnie w fazie crowdfundingu) ma na celu zbadanie stosowania zasad socjokracji w szkołach, filmując i produkując film dokumentalny, który zgłębi praktykę czterech szkół w Holandii. Nazwa "Kręgi szkolne" nawiązuje do założeń socjokracji, a film dokumentalny ma się skupić na praktyce szkolnej, aby zilustrować, w jaki sposób teoria może być wprowadzona w życie.

Dowiedz się więcej na www.wonderingschool.org/
